

Täysistunto

Tiistai 21.6.2022 klo 18.35—20.28

Täysistunto alkoi klo 18.35. Täysistunto päättyi klo 20.28.

Puhetta johtivat toinen varapuhemies Juho Eerola (18.35—18.58) ja puhemies Matti Vanhanen (18.58—20.28).

1. Nimenhuuto

Nimenhuutoraportti Liite 1A

Nimenhuudon sijasta merkittiin läsnä oleviksi ne edustajat, jotka osallistuivat edelliseen täysistuntoon.

2. Hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys HE 13/2022 vp

Lakialoite LA 24, 51, 96/2020 vp

Kansalaisaloite KAA 2/2019 vp

Valiokunnan mietintö LaVM 10/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 2. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 10/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Meri, olkaa hyvä.

Keskustelu

18.35 **Leena Meri ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Esittelen nyt lakivaliokunnan mietinnön pääkohtia. Mietintö on laaja, ja se tarkemmin näkyy sieltä mietinnöstä.

Hallituksen esityksessä on kyse rikoslain seksuaalirikoksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistuksesta, ja lisäksi ehdotetaan muutettavaksi useita liitännäislakeja. Seksuaalirikoksia koskeviin säännöksiin on tehty useasti pistemäisiä osittaisuudistuksia, ja lakivaliokunta on jo pitkään korostanut tämän nyt käsiteltävän kokonaisuudistuksen tarvetta.

Esityksen tavoitteena on vahvistaa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja henkilökoh-taisen koskemattomuuden suojaa. Tarkoitus on myös yhdenmukaistaa ja selkiyttää sääntelyä. Esityksessä kootaan seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavat teot rikoslain 20 lukuun. Tämän mukaisesti 20 lukuun ehdotetaan sisällytettäväksi myös nykyisin rikoslain 17 lukuun sisältyviä säännöksiä.

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

Tavoitteiden mukaisesti esityksessä ehdotetaan rikoslain 20 luvun seksuaalirikosten nimikkeiden, soveltamisalan sekä rangaistusten uudistamista vastaamaan paremmin nykykäsitteiksi. Olennainen muutosesitys on raiskausrikosta koskevan säännöksen muuttaminen vapaaehtoisuuden puuttumiselle perustuvaksi. Raiskausrikoksessa ehdotetaan keskeistä olevan sukupuoliyhteys henkilön kanssa, joka ei osallistu tekoon vapaaehtoisesti. Vastavalla tavalla muissa seksuaalirikoksissa keskeistä olisi se, ettei seksuaalisen teon kohde osallistu siihen vapaaehtoisesti. Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisissa seksuaalirikosten tunnusmerkistön muuttamista niin sanotusti suostumusperusteiseksi eli sille, että vapaaehtoisuus puuttuu, on kannatettu laajasti.

Mietinnössään lakivaliokunta toteaa, että hallituksen esitys sisältää merkittäviä muutoksia seksuaalirikoksia koskevan sääntelyn rakenteeseen, sisältöön ja kattavuuteen. Esityksessä ehdotetaan myös seksuaalirikoksia koskevan sääntelyn ankaroittamista. Kysymys on osin siitä, että ehdotetut rangaistusasteikot ovat aiempaa ankarampia, ja osin siitä, että tiettyjen säännösten tunnusmerkistöihin ehdotettujen muutosten vuoksi niiden soveltamisalat laajentuvat rikosoikeudellisen arvioinnin ankaroittamista merkitsevällä tavalla.

Keskeinen muutosehdotus on alle 16-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvien seksuaalirikossäännösten eriyttäminen aikuisia koskevista säännöksistä. Kyseisiä säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi eri tavoin lapsen koskemattomuuden ja häiriöttömän kehityksen suojan vahvistamiseksi. Nykyisin törkeänä lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä rangaistavat sukupuoliyhteydet ovat jatkossa rangaistavia lapsen raiskauksena, jonka vähimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Toisin kuin raiskausrikoksessa, lapsen raiskauksessa rangaistavuus ei perustu vapaaehtoisuuden puuttumiseen, vaan edellyttää pelkästään tahallista sukupuoliyhteyttä alle 16-vuotiaan kanssa. Tässä todettakoon, että rikoslain rajoitussäännös nuorten keskinäisistä seurustelusuhteista ja sukupuoliyhteydestä on edelleen voimassa, siihen ei tule muutoksia.

Muut kuin sukupuoliyhteyden käsittävät seksuaaliset teot ovat törkeissä tapauksissa rangaistavia törkeänä seksuaalisena kajoamisena lapseen, jonka vähimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Nykyisin mainittujen tekojen vähimmäisrangaistus on yksi vuosi vankeutta. Muutokset merkitsevät, että mainituista teoista voidaan tuomita ehdollista vankeutta vain hyvin poikkeuksellisesti.

Myös 16 mutta ei 18 vuotta täyttäneitä lapsia suojattaisiin edelleen aikuisiin nähden laajemmin erityissäännöksillä.

Aikuisiin kohdistuvien seksuaalirikosten osalta yksi keskeisimmistä rangaistusasteikkojen muutoksista liittyy siihen, että seksuaalista kajoamista koskevalla säännöksellä korvataan seksuaaliseen tekoon pakottamista koskeva säännös. Tältä osin rangaistusasteikoksi ehdotetaan neljää kuukautta — neljää vuotta vankeutta, kun aikaisemmin seksuaaliseen tekoon pakottamista koskevan säännöksen asteikko oli sakosta kolmeen vuotta vankeutta.

Lakivaliokunnan asiantuntijakuulemisissa on noussut esiin myös kysymys perusmuotoisen raiskauksen vähimmäisrangaistuksen korottamisesta kahteen vuoteen vankeutta. Asiassa saamaansa selvitystä arvioituaan lakivaliokunta katsoo, että perusmuotoisen raiskauksen vähimmäisrangaistuksen korottaminen esityksessä ehdotetun tavoin on hyvä eikä sen muuttamiseen ole perustetta.

Lakivaliokunta katsoo, että ehdotetut rangaistusasteikot muodostavat oikeasuhtaisen ja johdonmukaisen kokonaisuuden sekä seksuaalirikoslainsäädännön sisällä että muihin rikoslain rangaistussäännöksiin nähden. Kyse on sekä periaatteellisesta että käytännön kannalta erittäin merkittävästä kokonaisuudistuksesta. Lakivaliokunta pitää hallituksen esitys-

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

tä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena sekä puoltaa esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina eräin mietinnössä selostetuin huomioin.

Lakivaliokunnan päätösehdotus on, että eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen sisältyvät 1.—16. lakiehdotuksen. Lisäksi valiokunta ehdottaa, että eduskunta hylkää kansalaisaloitteen 2/2019 ja lakialoitteet 24, 51 ja 96 vuodelta 2020.

Valiokunta esittää kolmen lausuman hyväksymistä, joiden sisältö näkyy tarkemmin mietinnöstä. Niissä valiokunta keskeisin osin ehdottaa näitä:

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa tarkoin viranomaisille ja tuomioistuimille kokonaisuudistuksen toimeenpanoon kohdennettujen lisämäärärahojen riittävyyttä ja keskinäistä oikeasuhtaisuutta sekä tarvittaessa ryhtyy toimenpiteisiin määrärahatilanteen vahvistamiseksi.

Edelleen valiokunta esittää toisena lausumana, että eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan siitä, että kansalaisia tiedotetaan tehokkaasti ja kattavasti kokonaisuudistuksesta ja että uudet säännökset otetaan asianmukaisesti huomioon seksuaalivalistuksessa ja -kasvatuksessa. Myös viranomaisten ja tuomioistuinten koulutuksesta tulee huolehtia.

Kolmantena lausumana lakivaliokunta ehdottaa, että eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa kokonaisuudistuksen toimivuutta, soveltamista ja vaikutuksia laaja-alaisesti ja tiiviisti. Uudistuksen toimivuudesta ja vaikutuksista tulee antaa lakivaliokunnalle selvitys viimeistään viiden vuoden kuluttua uudistuksen voimaantulosta.

Tämä mietintö ei ollut yksimielinen, vaan siitä äänestettiin lakivaliokunnassa, ja se sisältää vastalauseen, johon ovat yhtyneet kokoomus, perussuomalaiset ja kristillisdemokraatit. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kiitos. — Ja edustaja Hyrkkö.

18.43 Saara Hyrkkö vihr: Arvoisa puhemies! Suostumukseen perustuva seksuaalirikoslaki on iso ajattelutavan muutos, joka jokaisen tässä yhteiskunnassa tulee ymmärtää. Jatkossa seksi ilman suostumusta on raiskaus. ”Ei” tarkoittaa aina ”ei”, ja vain ”kyllä” tarkoittaa ”kyllä”. Tähän asti seksuaaliväkivallan rangaistavuudessa merkitsevää on ollut se, onko tekijä käyttänyt väkivaltaa ja onko uhri vastustellut. Siksi moni seksuaaliväkivallan teko on jäänyt rankaisematta. Jatkossa tutkitaan, onko uhri osallistunut vapaaehtoisesti. Laki tunnistaa myös esimerkiksi painostuksen ja lamaantumisen syinä, jotka tosiasiallisesti estävät suostumuksen antamisen.

Tämä on ollut lakivaliokunnassa kevään ja, sanoisin, myös koko tämän eduskuntakauden tärkein urakka. Seksuaalirikoslaki tuodaan vihdoinkin tähän päivään. Se on iso askel kohti maailmaa, jossa jokaisella on oikeus päättää omasta kehostaan.

Arvoisa puhemies! Lakiuudistuksen myötä seksuaalirikosten rangaistuksia ankaroitetaan kautta linjan, ja erityisesti lapsiin kohdistuvien tekojen rangaistukset kovenevat tuntuvasti. Lapsiin kohdistuva seksuaalirikollisuus myös erotetaan selkeästi aikuisiin kohdistuvista teoista. Uusi laki suojelee lasten koskemattomuutta aiempaa vahvemmin. Lasten kohdalla tehdään selväksi, että uhri ei ole voinut olla mukana vapaaehtoisesti. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että saman ikäluokan nuorten seksikokemukset olisivat laittomia, kunhan ne perustuvat molempien suostumukseen.

Rangaistusasteikot ovat aina punninnan paikka, ja niin tälläkin kertaa. Seksuaalirikoksista annetut tuomiot ovat tekojen moitittavuuteen nähden olleet varsin lieviä. Siksi päädyimme koventamaan rangaistuksia.

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

Vähintään yhtä iso ongelma on se, että valtaosa raiskauksista jää tällä hetkellä kokonaan raportoimatta, tutkimatta ja tuomitsematta. Uudistuksessa puututaan tähän laajentamalla raiskauksen tunnusmerkistöä ja sukupuoliyhteyden määritelmää. Yhä useammat teot tulevat rangaistavuuden piiriin, ja niiden rangaistukset kovenevat nykyisestä. Tästä kaikesta seuraa myös se, että nykyisin mukaisena raiskauksena tuomittavista teoista saa jatkossa nykyistä kovempia rangaistuksia.

Oppositiossa olisi ollut halua koventaa rangaistuksia entisestään. Tässä piilee se riski, että moitittavuudeltaan vähäisempien tekojen tuomitsemisen kynnys voisi nousta tarpeettoman korkeaksi, emmekä halunneet kuitenkaan luoda lakiin omaa kategorialle jonkinlaiselle lievälle raiskaukselle.

Arvoisa puhemies! Sanallinen ahdistelu ja toisten seksuaalisten kuvien levittäminen kielletään. Laki tunnistaa aiempaa paremmin, että seksuaalista itsemääräämisoikeutta voidaan loukata ja toiselle aiheuttaa vahinkoa myös esimerkiksi verkon välityksellä. Netin välityksellä tapahtuvan rikollisuuden kehitystä on tärkeää seurata myös jatkossa, jotta lainsäädäntö pysyy ajan tasalla ja tarpeeksi kattavana.

Pidän tärkeänä, että nostimme valiokunnan mietinnössä esiin myös miehiin tai poikiin kohdistuvat kosketteluteot, jotka voisivat kestoaltaan tai tekotavaltaan rinnastua sukupuoliyhteyteen. Emme lähteneet laajentamaan sukupuoliyhteyden määritelmää edelleen, mutta on täysin yksiselitteistä, että tällaiset kosketteluteot ovat vakavia ja vahingollisia, ja on olennaista, että niistä voidaan tarvittaessa määrätä ankariakin rangaistuksia.

Arvoisa puhemies! Tämän uudistuksen onnistuminen edellyttää laaja-alaista viestintää ja asianmukaista seksuaalikasvatusta. Jokaisen tässä yhteiskunnassa tulee ymmärtää, että toiseen kajoaminen ilman lupaa ei ole hyväksyttävää ja siitä tulee seurauksia. Tämä on huomioitava niin kotona, kouluissa kuin muissakin palveluissa, jotta jokainen oppii lapsesta asti kunnioittamaan ja suojelemaan sekä omaa että toisten kehoa ja koskemattomuutta.

Seuraavaksi on välttämätöntä varmistaa, että poliisilla, syyttäjillä, tuomioistuimilla ja muillakin viranomaisilla on riittävä osaaminen uuden lain soveltamiseen. Uhrien kokemukset esimerkiksi poliisin suhtautumisesta seksuaaliväkivaltaan ovat valitettavasti vaihtelevia. Poliisilta on voitava odottaa erityisosaamista uhrien kohtaamiseen ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten asioiden hoitamiseen. Vain näin voimme varmistaa, että uhrin uskaltaa hakea apua ja oikeutta.

Uudistuksen myötä Suostumus2018-kansalaisaloitteen keskeisimmät tavoitteet toteutuvat. Tämän kansalaisaloitekampanjan tuki oli äärimmäisen tärkeää, kun neuvottelimme tämän uudistuksen hallitusohjelmaan. Kiitos tästä uudistuksesta kuuluu myös jokaiselle, joka on viime vuosikymmenten aikana puhunut kokemastaan häirinnästä ja väkivallasta ja vaatinut muutosta. Teidän ansiostanne lakia nyt muutetaan.

Arvoisa puhemies! Lopuksi totean vielä, että vaikka jokin ei olisi laitonta, se voi silti olla väärin. Viime päivinä on jälleen käyty laajaa keskustelua seksuaalisesta häirinnästä ja epäasiallisesta käytöksestä. Kyse on syvälle juurtuneista rakenteista, jotka ulottuvat ihan kaikille yhteiskunnan osa-alueille. Vaikka me too -ilmiö teki näkyväksi tämän ongelman mittakaavan ja maailma on mennyt monin paikoin parempaan suuntaan, eivät epäasiallinen toiminta ja vaikenemisen kulttuuri ikävä kyllä ole silti vaipuneet vielä historiaan. Näitä ilmiöitä esiintyy yhä kaikkialla, ja siksi jokaisella yhteisöllä ja organisaatiolla ja erityisesti niiden johtotehtävissä toimivilla on vastuu huolehtia yhdenvertaisuuden ja turvallisuuden toteutumisesta. Käytäntöjä on syytä kehittää jatkuvasti, jotta epäasialliseen toimintaan päästään puuttumaan tehokkaasti. Ei riitä, että puhumme nollatoleranssista — on sa-

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

noitettava ja osoitettava selkeästi, mitä se tarkoittaa ja mitä tapahtuu, jos sitä rikkoo. Kuten sanottu, pelkkä laki ei riitä määrittelemään, mikä on oikein ja mikä väärin, mutta lainsäädännöllä on siinä todella suuri merkitys, ja siksi tämä uudistus tulee todella tarpeeseen.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Suomela.

18.50 Iris Suomela vihr: Arvoisa puhemies! Jokaisella on oikeus päättää oman kehonsa rajoista. Tämä on aivan perusasia, jota laki ei valitettavasti tällä hetkellä tunnista. Vaikka ihminen sanoisi selkeästi ”ei” seksille, niin silti voidaan tulkita, että teko ei ollut väkivaltaa, saatikka rikos. Siksi lakeja on uudistettava ja siksi tämä seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus nyt tehdään.

Jatkossa kaiken ytimessä on vapaaehtoisuus — ei esimerkiksi sen arviointi, vastustiko uhri tekoa riittävästi tai mitä muuta väkivaltaa käytettiin teon yhteydessä. Jos vapaaehtoisuutta ja suostumusta ei ole, seksi on raiskaus, ja tunnistetaan, että tämä on aina itsessään väkivaltaa.

Tämän uudistuksen myötä muuttuu myös moni muu asia. Sanallinen häirintä ja ei-toivotut seksuaaliset kuvat kielletään. Lasten ja nuorten koskemattomuuden suojaa tiukennetaan ja tarkennetaan, ja tuomioita kovennetaan. Tätä uudistusta on todellakin odotettu pitkään. Moni on tehnyt töitä tämän uudistuksen eteen jo vuosikymmenten ajan. Kun minä lähdin vetämään Suostumus2018-kansalaisaloitetta, niin en ajatellut, että olisin itse neljän vuoden kuluttua tässä eduskunnassa, joka hyväksyy uudistuksen. Moni meistä aloitteen tekijöistä ajatteli, että tiestä tulisi paljon kivikkoisempi ja hitaampi. Toisin kävi. Aloitteesta on nyt tulossa totta aivan lähietkinä, kun eduskunta viimein päättää tästä uudistuksesta. Tämä on ihan valtavan tärkeä hetki kaikille niille 55 000 suomalaiselle, jotka antoivat tukensa tälle aloitteelle. Kiitos tästä kaikesta kuuluu ennen kaikkea heille ja jokaiselle, joka on tätä työtä ollut tekemässä kuluneiden vuosien aikana.

Tämä aloite sai aikanaan alkuunsa syksyn 2017 me too -keskustelusta, jonka myötä miljoonat naiset ympäri maailman nostivat esiin kokemuksiaan seksuaalisesta häirinnästä ja väkivallasta. Valitettavasti nämä kokemukset ovat hyvin yleisiä myös Suomessa. Yle teetti tuolloin kyselyn, jonka mukaan 80 prosenttia suomalaisista tytöistä ja naisista on kokenut seksuaalista häirintää. Ei voi siis varsinaisesti sanoa, että me too -ilmiö olisi tullut kauhean suurena yllätyksenä niille ihmisille, jotka ovat häirintää kokeneet. Se vain teki näkyväksi, kuinka paljon kokemuksia on. Moni ehkä tajusi ensimmäistä kertaa, että ei ole ainoa, jota kohtaan on tehty tällaista väkivaltaa. Ajattelen, että silloin väkivaltaa kokeneet ja väkivallan uhreja tukevat ihmiset löysivät toisensa ja päättivät kai kääntää kaikki ne todella hirvittävät kokemukset maailmaa muuttavaksi voimaksi. Silloin päätettiin varmistaa, että teemme kaikkemme, jotta kukaan muu ei joutuisi kokemaan samaa ja jotta uhreja kuunneltaisiin ja nämä teot otettaisiin vakavasti myös lain edessä, jotta uhrit saisivat oikeutta vähättelyn ja syylistämisen sijaan.

Tilanne nimenomaan on se, että valtaosa seksuaalisesta väkivallasta ei johda tuomioon. Moni ei uskalla kertoa kokemuksistaan, koska pelkää tulevansa vähättelyn tai syylistämisen kohteeksi. Uhrit eivät luota saavansa apua tai oikeutta, ja tämä on oikeusvaltiossa järkyttävä tilanne, johon nyt todella saadaan muutos. Iso osa ahdistelusta ja muusta seksuaalisesta väkivallasta ei ole aiemmin ollut lain silmissä selkeästi laitonta. Hyvä esimerkki on vaikkapa sanallinen häirintä ja iso osa digitaalisesta väkivallasta, joka on valitettavasti tullut yleisemmäksi viime vuosina internetin yleistyessä ja tullessa yhä useamman ulottuville.

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

Nyt laki siis muuttuu, ja yhä useampi teko on selkeästi rikos. Pitää kuitenkin varmistaa, että kaikkialla yhteiskunnassa tiedetään, että tällainen muutos on tapahtunut, että jokainen väkivaltaa kokeva tietää, että laki on nyt hänen puolellaan. Myös jokaisen lakia soveltavan on tiedettävä, mitä tämä muutos tarkoittaa käytännössä. Sen takia tarvitaan panostuksia uhrien tukipalveluihin, tarvitaan panostuksia täydennyskoulutukseen. Tiedetään, että moni terveydenhuollon ammattilainen, poliisi, oikeuslaitoksessa toimiva, haluaisi kohdata uhrin paremmin, ja siihen on tarjottava tukea ja koulutusta. Vähättelylle ja syyllistämislle ei tietenkään saa antaa sijaa. Tämä on tehtävä selväksi.

Erityisen tärkeää tosiaan on, että poliisit ja oikeuslaitos tuntevat nämä uudet lait, ja tähän lakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota, mikä on mielestäni todella hyvä asia. Muutenkin on syytä kiittää lakivaliokuntaa hyvin perusteellisesta ja laajasta käsittelystä, jonka aikana myös seksuaaliväkivallan uhreja puolustavat tahot ovat saaneet äänensä kuuluviin.

Silloin vuoden 2017 me too -keskustelun aikana moni mietti, että muuttuuko mikään, ja aika lyhyen ajan kuluttua osa ehti julistaakin, että mikään ei muuttunut. Mielestäni tämä näyttää, että ainakin jokin muuttui: Suomen seksuaalirikoslainsäädäntö muuttui.

Kuten mietinnössäkkin on nostettu esiin ja kuten tässä salissa on kuultu, uudistus ei ole vielä välttämättä mitenkään täydellinen. Varsinkin digitaalisen väkivallan suhteen pitää pitää koko ajan silmät auki ja reagoida uusiin ilmiöihin hyvin nopeasti ja tehokkaasti. Mutta silti voi sanoa, että kyllä maailma muuttuu, kun sitä muutetaan. Kannattaa ajaa uudistuksia, joilla turvataan väkivallan uhrien asemaa, kannattaa tehdä kansalaisaloitteita, ja kannattaa pitää ääntä uhrien puolesta. Toivon, että tämän viestin kuulee jokainen, joka on väkivaltaa kokenut. Toivon, että tämän viestin kuulee jokainen, jolle yhdenvertaisuus ja ihmisoikeudet ovat tärkeä asia.

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Edustaja Keto-Huovinen.

18.56 Pihla Keto-Huovinen kok: Arvoisa puhemies! Seksuaalirikokset ovat eräitä vakavimmista rikostyypeistä. Ne loukkaavat intiimeintä osaa ihmisen koskemattomuudesta ja itsemääräämisoikeutta tavalla, joka voi jättää uhriin koko elämänmittaisen jäljen. Seksuaalirikoksia koskevan lainsäädäntöuudistuksen yhtenä tavoitteena tulee olla se, että seksuaalirikoksista tuomittavat rangaistukset kovenevat. Tässä suhteessa esitys ottaa kokonaisuutena arvioiden askeleita oikeaan suuntaan valmisteluvaiheessa syksyllä 2020 julkaistuun esitysluonnokseen tehtyjen korjausten jälkeen. Esityksessä on kuitenkin edelleen useita kriminalisointeihin, tunnusmerkistöihin ja rangaistusasteikkoihin liittyviä puutteita, jotka on korjattava, jotta seksuaalirikoksista tuomittavat rangaistukset ovat riittävän ankaria, niin että ne ovat suhteessa tekojen vakavuuteen ja vahingollisuuteen.

Arvoisa puhemies! Krimon tilastojen mukaan vuonna 2020 yli puolet raiskaustuomioista annettiin ehdollisena. Niiden keskipituus oli puolitoista vuotta, joka on merkittävästi lievempi kuin muissa Pohjoismaissa. Ruotsissa normaalirangaistus perustyyppisestä raiskauksesta on kahdesta kolmeen vuotta vankeutta. Norjassa kolmesta neljään vuotta vankeutta. Ehdollinen tuomio siellä ei tule edes kysymykseen. Vähimmäisrangaistuksen korottaminen kahteen vuoteen saattaisi raiskausrikosten rangaistukset muiden Pohjoismaiden omaksumaan suuntaan. Tätä hallitus ei kuitenkaan esitä, vaikka Suomi on EU:n toiseksi turvattomin maa naiselle.

Rangaistusasteikot osoittavat erityyppisten rikosten keskinäistä moitittavuutta. Ruotsin ja Norjan lait ovat raiskausrikosten rakenteen osalta vertailukelpoiset rikoslakimme kans-

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

sa, mutta suhtautuminen tekojen paheksuttavuuteen on täysin eri maata. Ruotsissa perustyyppisen raiskauksen rangaistusasteikko on kahdesta kuuteen vuotta vankeutta, Norjassa kolmesta vuodesta 15:een vuotta. Norjassa on 2000-luvulla asteikkojen alarajaa kahdesti kiristetty, koska oikeusministeriö on halunnut entistä enemmän korostaa raiskauksen paheksuttavuutta.

Lainvalmistelussa on tuotu esille raiskausrikosten vaihteleva luonne ja siten tarve minimirangaistukseen. Raiskauksessa on kyse kuitenkin aina sukupuoliyhteydestä sellaisen henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti. Naapurimaissamme lähdetäänkin siitä, että jos tekijän todetaan syyllistyneen raiskauksen tunnusmerkistön mukaiseen tekkoon, on kysymyksessä aina vakava rikos ja se ansaitsee siitä rangaistuksen, ja lievemmille seksuaalisille teoille löytyy omat säännöksensä, kuten meiltäkin.

Ehdotammekin vastalauseessa, että raiskauksen vähimmäisrangaistus korotetaan yhdestä vuodesta kahteen vuoteen vankeutta, jolloin tuomio olisi pääsääntöisesti ehdoton, ja samoin ehdotamme törkeän raiskauksen vähimmäisrangaistuksen korottamista kolmeen vuoteen.

Arvoisa puhemies! Toisena ongelmana nostamme esiin sen, että hallituksen esitys seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaksi rikoslain 20 luvun 5 §:ksi on monella tapaa ongelmallinen. On olennaista ymmärtää, että pykälässä tarkoitettua valta-aseman väärinkäytön tilanteet luovat sellaiset pakottavat olosuhteet, joissa aitoa suostumusta ei voi antaa. Kahden eri rikosnimikkeen, raiskauksen ja seksuaalisen hyväksikäytön, mahdollistaminen sukupuoliyhteydestä luo ongelmallisen hierarkian eri tekotapojen välille ja hämärtää vapaaehtoisen osallistumisen käsitettä. Erityisen ongelmalliseksi ehdotetun pykälän tekee sen kohdistuminen haavoittuvassa asemassa oleviin, mikä valta-aseman väärinkäytön ja rikoksen kohdistamisen lapseen lisäksi on Istanbulin sopimuksen mukaan raskauttava seikka ja peruste koventaa rangaistusta, ei lieventää sitä. Siksi ehdotamme vastalauseessamme pykälän poistamista, ja säännökseen kuuluvien tekojen tulisi olla rangaistavia raiskauksena ja seksuaalisena kajoamisena.

Lapsia on suojeltava seksuaali- ja väkivaltarikoksilta kaikin käytettävissä olevin keinoin, ja lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistuksia on kovennettava kautta linjan, koska hallituksen esityksessä vähimmäisrangaistukset erilaisista lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista jäävät suhteessa tekojen vakavuuteen kautta linjan liian lieviksi. Rangaistusasteikkojen tarkistamisen lisäksi ehdotamme, että törkeää raiskausta, törkeää lapsen raiskausta, törkeää seksuaalista kajoamista ja törkeää seksuaalista kajoamista lapseen koskevien säännösten kvalifiointiperusteiden soveltamisedellytyksiä lievennetään valio-kunnan asiantuntijakuulemisissa ehdotetulla tavalla siten, että niistä poistettaisiin vakavuuden ja erityisyyden edellytykset. Tällöin yhä useampi teko tuomittaisiin jatkossa törkeänä.

Arvoisa puhemies! Lakivaliokunnassa hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä on siihen yhdistetty myös lakialoite 51/2020, jossa ehdotetaan, että sukupuoliyhteys eläimen kanssa kriminalisoidaan rikoslain 17 luvussa. Asiantuntijakuulemisissa on katsottu, että asiaa koskeva erilliskriminalisointi olisi syytä sisällyttää ehdotetulla tavalla eläinten hyvinvointilain sijasta nimenomaan rikoslakiin, ja näin esitämme tuossa vastalauseessa.

Edelleen internetissä leviää valtavia määriä lasten hyväksikäyttömateriaalia, mutta sen rinnalla myös erilaista väkivaltamateriaalia, joissa lapsia pahoinpidellään, jopa tapetaan. [Leena Meri: Ihan kauheeta!] Voimassa olevan lainsäädännön tai hallituksen esityksen mukaan väkivaltakuvauksen hallussapito ei Suomessa ole rikos. Suomessa materiaalia saa

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

ladata ja katsoa, mutta rangaistavaa siitä tulee vasta, jos sitä levitetään eteenpäin. Tällaisen materiaalin lataaminen ja hallussapito kuitenkin osoittaa tekijässä poikkeuksellista väkivallan ihannointia, ja materiaalia käytetään seksuaalisiin tarkoituksiin. Tämän johdosta raa'an väkivaltamateriaalin hallussapidon säätäminen rangaistavaksi on esittämällämme tavalla perusteltua.

Lisäksi lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapidolle on säädettävä myös törkeä tekemuoto, koska teknologian kehittyessä tallennuskapasiteetit ja poliisien kotietsinnöillä takavarikoiman lapsia seksuaalisesti esittävien materiaalien määrät ovat kasvaneet räjähdysmäisesti.

Esitänkin tässä, että käsittelyn pohjaksi otetaan vastalauseemme mukainen ehdotus. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Rantanen, Mari.

19.03 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies! Tähän on hyvä jatkaa, edustaja Keto-Huovisen perään. — Toisin kuin täällä aikaisemmin edustaja Hyrkkö esitti, rangaistukset eivät tässä esityksessä valitettavasti kovene kautta linjan, kuten hän esitti, vaan nimenomaan hyvä asia on se, että niiden voidaan katsoa kovenevan lasten puolella, mutta todella tilanne on se, että perusmuotoisen raiskauksen alaraja jää edelleen yhteen vuoteen vankeutta, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että edelleen näistä teoista voidaan tuomita ehdollinen vankeusrangaistus. Sen vuoksi oppositio tässä esittää tämän alarajan nostamista kahteen vuoteen.

Todella niin kuin tässä edustaja Keto-Huovinen kertoi, yli puolet raiskaustuomioista on ehdollisia ja keskimääräinen tuomioaika on noin puolitoista vuotta. Tätä ei voida pitää hyvänä, ja ymmärtääkseni Suomessa on käyty aika pitkään tätä keskustelua siitä, miten voi olla mahdollista, että me olemme tässä tilanteessa.

Lakivaliokunta kävi tässä kauden alkuvaiheessa tutustumassa Norjassa, ja siellä oli käyty tätä samaa keskustelua, minkä vuoksi nämä raiskausten vankeusrangaistukset eivät nouse, ja he päätyivät silloin nimenomaan korottamaan sitä alarajaa, minkä jälkeen ehdollisten määrääminen ei ole enää mahdollista, ja siltä osin tilanne on korjaantunut. Tämä olisi ollut kyllä tarpeen tehdä nyt tässä yhteydessä myös Suomessa, sillä se, että tunnusmerkistöä laajennetaan, ei tule tarkoittamaan automaattisesti sitä, että tuomioita tulee enemmän. Asian tuntijakuulemisissa kävi hyvin ilmi, että meillä jää edelleen ihan samalla tavalla näyttöongelmaa näissä rikoksissa, ja siltä osin voitaisiin ajatella, että siinä kohtaa kun on saatu toteen näytetyksi raiskaus, voitaisiin siitä myöskin tuomita ankarammin.

Sitten tähän yhteyteen todettava myös sekin, minkä vuoksi alarajan nosto myös olisi tarpeen, että tästä ei ole kuin reilu kuukausi, kun saimme lukea tuomion Tampereelta: Seitsemän ulkomaalaistaustaista miestä raiskasi kehitysvammaista ihmistä. Tässäkin tilanteessa, jossa on kohdistettu seksuaalista väkivaltaa raiskausrikoksena, joka on siis toteen näytetty, seitsemän miehen rangaistuksista alin oli yksi vuosi kymmenen kuukautta ja korkein oli kaksi vuotta kuusi kuukautta. Että kyllä valitettavasti nämä eivät ehkä oikeustajuun kyllä tällä hetkellä mene.

Sitten mennään tähän iloiseen asiaan tässä esityksessä: Se on tämä lapsenraiskaus-nimike, joka nyt vihdosta viimein vuosien ja vuosien vaatimusten jälkeen tuodaan rikoslakiin, ja se on aivan oikein. Tämä keskusteluhan lähti 2017, kun turvapaikanhakija raiskasi kymmenvuotiaan tytön saamatta siitä kuitenkaan raiskaustuomiota. Hän sai tuomion seksuaa-

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

lisestä hyväksikäytöstä, ja se nosti silloin, onneksi, Suomessa keskustelun siitä, voiko näin olla ja voiko tällainen tuomio näin vastoin yleistä oikeustajua tulla. Nyt viimein tämä nimike rikoslakiin saadaan.

Sitten haluan nostaa tässä yhteydessä esiin edustaja Meren lakialoitteen, jossa hän vaatii kriminalisointia sukupuoliyhteydestä eläimen kanssa. Meidän rikoslaki on siitä kummallinen, että tällaisen kuvamateriaalin hallussapito ja levittäminen on kriminalisoitu mutta sen sijaan tämä itse teko ei, ja se on kyllä mitä kummallisinta lakia. Mielestämme tämä olisi kyllä syytä rikoslakiin lisätä, ja se myös löytyy tästä meidän vastalauseesta.

Samoin tämä, mistä edustaja Keto-Huovinen puhui äsken, CAM-materiaalin hallussapito: Voitteko kuvitella, miten pimeää materiaalia ihmisillä on seksuaalisiin tekoihin, siis pienten vauvojen henkirikoksia ja siitä eteenpäin, ja nyt katsotaan hallituksen esityksessä, että tällaisen hallussapidosta ei tarvitse antaa rangaistusta, jos tällaista esimerkiksi kotietsinnällä löytyy. Tätä ei voida pitää todellakaan asianmukaisena, ja siltä osin puolustan kyllä voimakkaasti näiden edellä mainittujen lakialoitteiden hyväksymistä, mikä meidän vastalauseestamme löytyy.

Toivon tietysti, että hallitus äänestyksessä ottaa nämä opposition erinomaiset esitykset huomioon ja äänestää niiden puolesta. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Soinikoski.

19.09 Mirka Soinikoski vihr: Arvoisa puhemies! Uusi seksuaalirikoslaki korjaa yhden Suomen lainsäädännön ilmeisimmistä puutteista, kun raiskausmääritelmä muutetaan suostumusperusteiseksi. Tämä on historiallinen muutos seksuaalirikoslaissa. Vaikka lakimuutos ei ratkaise kaikkia ongelmia, on se tärkeä muutos suomalaisessa tuomiokäsittelyssä. Aiemmin oikeudessa arvioitiin sitä, onko uhri vastustanut tekoa tai onko käytetty väkivaltaa. Jatkossa oikeudessa arvioidaan sitä, onko tekijällä ollut tekoon suostumus. Se siirtää vastuun raiskauksesta sille, kenelle se kuuluu: tekijälle.

Jokaisella on oikeus määrätä itse omista rajoistaan omilla ehdoillaan. Tätä periaatetta uusi seksuaalirikoslaki tukee. Suomen pitää olla turvallinen maa kaikille. Tätä työtä on tehnyt suuri joukko ihmisiä ainakin vuosikymmenen ajan. Suostumus2018-kansalaisaloite on kirittänyt muutosta omalta osaltaan. Kiitos kaikille lainsäädännön muutosurakkaan osallistuneille.

Arvoisa puhemies! Lakiehdotuksen yhtenä keskeisenä muutosehdotuksena on alle 16-vuotiaiden lasten erottaminen aikuisista omaksi erityisryhmäkseen. Myös 16 mutta ei 18:aa vuotta täyttäneitä lapsia suojataan edelleen aikuisia laajemmilla erityissäännöksillä. Erottamalla lapset ja aikuiset omaksi ryhmäkseen vahvistamme lasten terveydellistä ja ruumiillista koskemattomuutta, kun lapsiin kohdistuvissa rikoksissa sovelletaan ankarampia ja tiukempia rangaistussäännöksiä.

Aikaisempi seksuaalirikoslaki ei erottanut lapsia ja aikuisia toisistaan eikä siten mahdollistanut samalla tavalla ankarampien rangaistusten soveltamista lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin. Tiukennukset seksuaalirikoslakiin ovat välttämättömiä, sillä lapset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa ja alttiita aikuisten valta-aseman väärinkäytöksille. Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön. Meidän aikuisten tehtävänä on varmistaa, että näin myös tapahtuu.

Arvoisa puhemies! Oppositio kritisoi lakia siitä, että seksuaalirikosten rangaistuksia ei ole kiristetty. On kuitenkin hyvä huomata, että uusi seksuaalirikoslaki laajentaa seksuaali-

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

rikosten skaalaa. Jatkossa seksuaalisen ahdistelun rangaistavuus laajenee myös muihin kuin koskettelutekoon, ja seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen säädetään seksuaalirikoksena rangaistavaksi. Ennen näistä on voinut selvitä vähemmillä tuomioilla, mutta muutoksen myötä rangaistuskäytännöt koventuvat.

On myös hyvä huomata, että ehdotettavat rangaistukset perustuvat oikeusministeriön asiantuntemukseen ja harkintaan. Rikosten rangaistavuuden ja tuomioiden koventaminen vaatisi laajempaa rikoslain kokonaisharkintaa. Ilman kokonaistarkastelua vaarana voisi olla, että tuomion kynnys lievemmissä tapauksissa nousisi. Tämä ei tietenkään ole tarkoituksenmukaista, vaan uhrin on saatava oikeutta kaikissa seksuaalirikoksissa, myös niissä lievemmissä tapauksissa.

Uhrin aseman parantamisen tulee olla rikoslainsäädännön keskiössä. Rangaistusasteikossa on jo nyt varaa annettujen rangaistusten koventamiselle. Tämän kokonaisuudistuksen yhteydessä on hyvä kohta arvioida ja yhdenmukaistaa rangaistuskäytäntöjä koko maassa. Rangaistuksia kovennettiin viimeksi vuoden 2014 lakiuudistuksen yhteydessä.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Said Ahmed.

19.12 Suldaan Said Ahmed vas: Arvoisa puhemies! Tänään päättyy pitkäjänteinen ja tärkeä työ suostumusperusteisen raiskauslainsäädännön eteen. On syytä olla ylpeä. Haluan jälleen kiittää hallitusta ansiokkaasta työstä, kansalaisjärjestöjä, aktivisteja sekä asiantuntijoita siitä panoksesta, jonka olette tämän uudistuksen eteen antaneet niin ennen eduskuntakäsittelyä kuin sen aikana. Yhteistyön tuloksena Suomeen saadaan pian uusi, entistä huomattavasti parempi seksuaalista väkivaltaa ja häirintää koskeva kokonaislainsäädäntö.

Arvoisa puhemies! Olen erittäin tyytyväinen lakikokonaisuuteen, sillä sen avulla otetaan askel kohti Suomea, jossa vain ”kyllä” tarkoittaa ”kyllä” ja jossa väkivallan sekä häirinnän uhreja uskotaan. Uusi laki muun muassa kunnioittaa entistä enemmän kaikkien itsemääräämisoikeutta, antaa selkeämpiä määritelmiä häirinnän eri muodoille sekä säätää kovempia rangaistuksia lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista. Näiden muutosten olisi toivonut astuneen voimaan jo aikaisemmin, mutta olen onnellinen, että tämä tärkeä uudistus saadaan tehtyä kerralla tämän hallituskauden aikana.

Arvoisa puhemies! Aivan liian moni seksuaalisen väkivallan uhri jää ilman apua ja väkivallan tekijä ilman tuomiota. Tilanne on täysin kestävä. Tilanteen korjaamisessa aivan avainasemassa ovat juuri raiskauslainsäädännön kehittäminen suostumusperusteiseksi sekä törkeiden rikosmuotojen selkeä määrittely. Tulevaisuudessa voimme tukea väkivallan ja häirinnän uhreja nykyistä paremmin lainsäädännön turvaamien toimintamallein. Tämä lakikokonaisuus vie maamme oikeaan suuntaan, ja uskon, että Suomi toimii tämän uudistuksen myötä myös esimerkkinä muille valtioille. Nyt Suomi liittyy edelläkävijöiden joukkoon. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Holopainen, Mari.

19.15 Mari Holopainen vihr: Arvoisa puhemies! Seksuaalirikokset aiheuttavat uhreille pitkäaikaisia, usein ikuisia traumoja. Valtaosa raiskauksista jää kuitenkin tunnistamatta. Suuresta osasta ei kerrota, ja vain osa poliisin tietoon tulevista raiskausepäilyistä johtaa langettavaan tuomioon. On tärkeää, että seksuaalirikoslainsäädäntöä vihdoin päivitetään suostumusperusteiseksi tuomaan uhreille parempaa suojaa. Raiskaukselle on käytännössä

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

katsoen ollut kaksi määritelmää: se, että uhri pakotetaan väkivallalla sukupuoliyhteyteen, tai se, että uhri on avuttomassa tilassa eli ei ole pystynyt ilmaisemaan tahtoaan.

Hallituksen esityksessä on kyse rikoslain seksuaalirikoksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistuksesta. Esityksen tavoitteena on vahvistaa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suojaa. Hallituksen esitys sisältää merkittäviä muutoksia seksuaalirikoksia koskevan sääntelyn rakenteeseen, sisältöön ja kattavuuteen. Myös rangaistusasteikot ankaroituvat. Kyse on sekä periaatteellisesti että käytännön kannalta merkittävästä uudistuksesta. Ehdotettu säännös laajentaa raiskauksen soveltamisalaa nykyisestä sellaisiin tekoihin, joissa toista ei ole varsinaisesti pakotettu sukupuoliyhteyteen esimerkiksi väkivallalla tai sellaisella uhkaamalla.

Arvoisa puhemies! On erityisen suuri vastuu suojata lapsia ja nuoria. Kouluterveyskyselyjen perusteella tyttöjen kokemaa seksuaalista häirintää on lisääntynyt merkittävästi. Kun vuoden 2019 kyselyssä noin kolmasosa tytöistä kertoi kokeneensa seksuaalista häirintää, vuoden 2020 kyselyssä noin puolet. Myös vammaiset lapset ja nuoret sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat lapset ja nuoret kokevat häirintää ja seksuaaliväkivaltaa muita useammin. Seksuaalinen häirintä kohdistuu myös poikiin, ja valitettavasti pojat kokevat usein häpeää kohtaamastaan seksuaalisesta häirinnästä.

Uudessa lainsäädännössä alle 16-vuotiaita koskevat säännökset eriytetään. 16 vuotta nuorempiin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevat säännökset erotetaan pääosin aikuisia koskevista säännöksistä. Lasten koskemattomuuden ja häiriöttömän kehityksen suojaa vahvistetaan säätämällä uusina rikoksina lapsen raiskaus ja seksuaalinen kajoaminen lapseen. Myös 16 mutta ei 18 vuotta täyttäneitä lapsia suojataan edelleen aikuisiin nähden laajemmin erityissäännöksillä. Lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevat rangaistussäännökset siirrettäisiin rikoslain seksuaalirikoksia koskevaan lukuun, ja niihin tehdään sääntelyä ankaroittavia muutoksia.

Suuri kiitos kuuluu kansalaisaloitteen tekijöille ja allekirjoittajille. Kiitos kaikille, jotka olette tehneet rikosilmoituksen tai kertoneet kohtaamastanne häirinnästä. On ollut pitkään tunnistettu epäkohta, että raiskauksen määritelmä on ollut Suomessa puutteellinen. Tällä kaudella hallitus ja eduskunta ovat vihdoinkin puuttuneet tähän valtavan suureen epäkohtaan.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Kinnunen, Jari.

19.18 Jari Kinnunen kok: Kiitos, arvoisa puhemies! Täällä on käytetty erittäin hyviä puheenvuoroja, ja en lähde toistamaan erityisesti opposition edustajien tuomia huomioita tähän esitykseen. Kuitenkin kaksi asiaa haluaisin mainita:

Toinen on se, että tämä lakimuutos sinänsä ei poista niitä näytön hankkimisen haasteita, jotka ovat tälläkin hetkellä olemassa. Nyt näytön hankkiminen siis keskittyy siihen, että oliko suostumus vai ei, ja se ei ole yhtään sen helpompaa kuin aikaisemminkaan, kun on sana sanaa vastaan. Silti olen tämän lainsäädännön kannalla siten, että se on pääsääntöisesti hyvään suuntaan menevä, mutta tuo meidän, opposition tekemä esitys on kyllä huomattavasti parempi ja rohkeampi ja veisi tätä asiaa oikeasti parempaan suuntaan.

Toinen asia on sitten nämä lapsiin kohdistuvat rikokset ja niitten rangaistavuus. Niitten aiheuttama vahinko saattaa olla vuosien ja koko elämän mittainen, ja sen vuoksi olisi aivan äärettömän tärkeää, että se alaraja saataisiin ylemmäksi kuin neljä kuukautta vankeutta. Se on lähinnä naurettava episodi tässä lainsäädäntömme historiassa. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Meri.

19.20 **Leena Meri ps:** Kiitos, arvoisa puhemies! Tuossa kun esittelin valiokunnan mietintöä, en tietenkään voinut tuoda omia näkemyksiäni tästä esityksestä. On totta, että tässä jotkut rikoksien rangaistukset kovenevat, mutta eivät kyllä riittävästi. Otin tästä näitä tuolta... Vihreiden edustaja Hyrkkö taisi puhua siitä, että nämä rangaistukset nousevat kautta linjan ja oppositio on tässä jotenkin väärässä. Mutta myös nämä meidän näkemykset ja se, mitä me ollaan tässä havaittu, perustuvat kyllä ihan asiantuntijakuulemisiin. Esimerkiksi professori Tolvanen toi valiokunnassa esille, että merkittävä ongelma on se, että likimain puolet raiskausrikostuomioista Suomessa on edelleen ehdollisia vankeusrangaistuksia ollessaan noin puolentoista vuoden tienoilla. Hän toteaa myöskin, että muissa Pohjoismaissa perusmuotoisesta raiskauksesta ei voi tuomita ehdollista vankeutta. Tämä oli rikosoikeuden professori Tolvanen. Samoin Naisjärjestöjen Keskusliitto ja Tukinainen, naisia edustavat järjestöt, toteavat, että raiskauksen kohdalla rangaistusten alaraja tulisi nostaa kahteen vuoteen. Se on nyt hallituksen esityksessä yksi vuosi, ja me esitämme kahta vuotta. Lisäksi Tukinainen on esittänyt, kuten meidän vastalauseemme, että törkeän raiskauksen minimirangaistus tulisi nostaa kolmeen vuoteen. Totta kai, kun me nostamme yhdestä vuodesta kahteen vuoteen perusmuotoisten tekojen rangaistusta, me nostamme tietysti törkeidenkin tekumuotojen. Ja nämä perustuvat ihan asiantuntijakuulemisiin. Olen kovin ymmälläni, että kun täällä on tuotu esille puheenvuoroissa, että ollaan huolestuneita naisten ja tyttöjen asemasta tässä asiassa, niin Naisjärjestöjen Keskusliitto ja Tukinainen on sivuutettu. Joten ei tämä nyt ole ihan mitä tahansa, vaan olemme erittäin huolellisesti valiokunnassa kuulleet kymmeniä asiantuntijoita.

Lisäksi tässä vastalauseessa, jota myös kannatan kaikilta osin, arvoisa puhemies, olemme esittäneet näitten törkeiden tekumuotojen osalta, että semmoisia perusteita — niitä sanotaan kvalifiointiperusteiksi — joiden tulee täytyä, jotta voi tulla tuomituksi törkeästä tekumuodosta, asiantuntijakuulemisten perusteella lievennetään, jotta törkeä tekumuoto täytyisi helpommin. Ja tämäkin ehdotus perustuu professori Melanderin ja professori Tolvasen näkemyksiin siitä, miten sitä voisi mahdollisesti muuttaa. Ei ole pelkästään niin, että tässä me olemme keskenämme vedelleet viivoja, vaan olemme huolellisesti pohtineet asiaa, jotta rikoksesta tulisi oikeudenmukainen rangaistus.

Sitten noista lakialoitteista haluaisin kyllä sanoa muutaman sanan. On erittäin huolestuttavaa se, mitä tässä esimerkiksi edustaja Keto-Huovinen ja edustaja Rantanen toivat esille, että väkivaltamateriaalin hallussapitoa ei ole kriminalisoitu. Miettikää, siellä voi olla vauvan tappamista — siis niin oksettavaa, että tuntuu ihan huonolta lukea niitä, ei normaali ihminen edes pysty ajattelemaan niitä. Ja en ymmärrä, miksi hallituspuolueiden edustajat eivät voineet tukea tätä lakialoitetta, en voi ymmärtää. Emmekö me halua tällaista materiaalia pois ja halua, että se on rangaistavaa? Vaikka se nyt olisi yhden ihmisen käsissä, ei se ole sen hyväksyttävämpää. Meidän pitää tukkia kaikki keinot, ettei tällaista materiaalia ole kenenkään hallussa, ja tämän pitäisi olla ehdottomasti rangaistavaa.

Tuon esille tämän oman lakialoitteeni siitä, että on sukupuoliyhteydessä eläimen kanssa. Olen esittänyt tämän jo viime eduskuntakaudella. Olen saanut tästä valtavasti palautetta, että miten tämä voi olla mahdollista, että se ei Suomessa vielääkään ole rangaistavaa. Olemme samassa seurassa kuin Romania ja Unkari, se on kaikissa muissa Euroopan maissa kriminalisoitu. Onko tämä sivistysvaltio Suomi, jossa esimerkiksi vihreiden eduskuntaryhmä haluaa kovin usein puhua eläinten oikeuksista, mutta tätäkään ei ole saatu aikaisek-

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

si eikä tätä lakialoitetta kannatettu? Jos harrastat eläinten kanssa sukupuoliyhteyttä, niin sellaisen kuvan hallussapito on kriminalisoitu, mutta sitä itse tekoa ei ole. Suomessa siitä tulee rangaistus vain, mikäli pystyt osoittamaan, että eläin on kärsinyt. No haastatellaanko sitä eläintä? Aika vaikeaa on minun mielestäni mennä haastattelemaan sitä, että miltä sinusta nyt tuntuu. Kyllä myös sen itse teon täytyy olla rangaistava. Sanoin tuossa aikaisemmin tosiaan, että eläimeen sekaantumista esittävän kuvan levittäminen on kriminalisoitua, mutta ei teko, ei itse hallussapito, vaan tosiaan kuvan levittäminen.

Ja tässä yhteydessä haluan nyt tästä lakialoitteestani aavistuksen vielä kertoa. Minä olen tosiaan tehnyt tämän pari kertaa ja saanut tämmöisen kuin Suomen eläintenystävien foorumi itseni kimppuun. He pitivät minua ymmärtämättömänä. He ovat olleet minuun yhteydessä ja ovat ministeriöön ja minullekin lähettäneet tämmöisiä kannanottoja. [Puhuja näyttää paperinippua] Kun minulta kysyttiin, onko tämmöisiä ihmisiä, jotka ovat parisuhteessa ja seksuaalisuhteessa oman eläimensä kanssa, niin kyllä niitä kuulkaa on. Heillä on ihan lausuntoja, ja minullekin asti he niitä toimittavat. Ja minäkin olen päässyt tänne, kirjattuna oikein heidän arkkiviholliseksi kuulemma — en minä ole kenenkään vihollinen, minä olen eläinten oikeuksien puolustaja tässä asiassa. He ovat täällä perustelleet muun muassa, että ei siinä ole mitään ihmeellistä, että eläinkin voi antaa suostumuksen. Täällä todetaan, että eläin pystyy hyvin osoittamaan halukkuutensa ja haluttomuutensa seksiin. He toteavat, että voi vaikka kavioilla tai hampailla osoittaa sen. Mieltikää nyt, minkälaisia juttuja he pitävät puolustuksenaan. Hyvät hallituspuolueiden edustajat, hyväksytään nyt tämä lakialoite, päästään tälle vuosituhannelle, ettemme ole Unkarin ja Romanian kanssa ainoita maita, jotka eivät ole tätä kriminalisoineet. Täällä on muutenkin ihan älyttömiä juttuja: He kutsuvat itseään suu zoofiilikoiksi — eliikkä zoofiilikko on kuulemma eläinten ystävä — koska he ovat vain parisuhteessa eläintensä kanssa ja haluavat hyvää eläimille. Mutta heidänkin mielestään joku on sitten tämmöinen zoosadisti, joka sitten taas haluaa pahaa eläimelle. Että näitä lausuntoja löytyy kyllä, minultakin voi pyytää, jos joku haluaa katsoa.

Toivon todella, että hallituspuolueet nyt ihan oikeasti hyväksyvät myös nämä lakialoitteet. Me olemme tehneet hyvää työtä oppositiorhymissä, ja nämä ovat valmiit hyväksyttäviksi. Toivon kannatusta näille. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Rantanen, Mari.

19.27 Mari Rantanen ps: Arvoisa puheenjohtaja! Täytyy kyllä sanoa, että kun itsekin olen tehnyt vapaaehtoistyötä Kreikassa eläinsuojelun kanssa, niin kyllä sielläkin on tätä meidän lainsäädäntöämme tältä osalta hämmästely. Meitä pidetään hyvinkin eläinsuojelun maana, mutta tämä asia on noussut joskus esiin, kun siellä oli ollut tämmöinen lehtijuttu, jossa kerrottiin, että Euroopassa tosiaan Suomi on siellä Romanian ja Unkarin kanssa samassa porukassa, ja sitä kovasti kummasteltiin.

Sitten vielä tähän esitykseen. Tässä on nyt perusteltu täällä salissakin sitä, että kun tämä perusraiskauksen tunnusmerkistö laajenee, niin sillä sitten nämä rangaistukset ankaroituvat, mutta tämä ei kyllä pidä valitettavasti paikkaansa. Nämä rangaistukset ankaroituvat sillä, että me nostamme tätä minimirangaistusta. Mitään muuta tietä siinä ei ole, koska tuomioistuimella on vallan kolmijako-opin mukaan valta tehdä itsenäisiä päätöksiä, ja jos sitten näyttää siltä, että ne eivät ole riittäviä, silloin poliitikkojen tehtävä on nostaa näitä rangaistuksen alarajoja, jotta se rangaistusaste nousisi. Siitä todella siis päätetään tässä salis-

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

sa, vaikka ministeriö asiantuntijaelimenä sanoisi mitä hyvänsä. Se on kansanedustajien ehdoton vastuu katsoa tämä asia.

Sitten haluan vielä nostaa tätä vastalauseemme mukaista problematiikkaa. Täällä on siis tämä raiskaus, joka käsittää sukupuoliyhteyden, sitten siellä on seksuaalinen kajoaminen, joka on tällainen uusi nimike, johon menevät muut teot paitsi sukupuoliyhteydet, ja sitten siellä on vielä tällainen seksuaalinen hyväksikäyttö. Tästä seksuaalisesta hyväksikäytöstä todetaan niin, että ”joka asemaansa hyväksikäyttäen saa osallistumaan sukupuoliyhteyteen tai ryhtymään muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon”. Sitten tässä on erilaisia alakohtia ja erityisesti nyt tämä kohta 3): ”henkilön, joka on hoidettavana sairaalassa tai muussa laitoksessa ja jonka mahdollisuus muodostaa tai ilmaista tahtoaan on sairauden, vammaisuuden tai muun heikkoudentilan vuoksi heikentynyt”. Erityisesti tämä kohta puhututti valiokunnassa ja myös asiantuntijalausunnoissa, sillä pidimme perin kummallisena sitä, että täällä on tavallaan tällainen kaatopykälä, jossa nimenomaan tällainen itseään mahdollisesti heikommin ilmaiseva tai heikommin puolustautumaan pystyvä henkilö on ikään kuin tällaisen matalamman tunnusmerkistön alla. — Tulen sinne pöytäkirjaan jatkamaan hiukan tästä. [Puhuja siirtyy puhujakorokkeelle]

Arvoisa puhemies! Olenkin niin pitkäsänainen, että tätä en saanut puserrettua kolmeen minuuttiin, mutta jatkan tästä.

Eli me saimme tästä selvitystä, että on päädytty tällaiseen säätelyvaihtoehtoon sen vuoksi, että jos raiskausrikos ei täyty, niin sitten olisi tämäntyyppisillä sairaala- tai laitoshoidopotilailla olemassa niin kutsuttu kaatopykälä, jotta tämä tekijä saisi joka tapauksessa rangaistuksen. Mutta aika monessa asiantuntijalausunnossa tuotiin esiin se huoli, että käykö niin, että jos on tällainen heikentynyt ulosanti ja nyt tänne seksuaaliseen hyväksikäyttöön menee, jos on antanut tavalla tai toisella suostumuksensa, koska raiskaus täyttyy vain silloin, kun henkilö ei ole suostunut — huoli nousi siitä, että käykö niin, että itse asiassa vammaiset sairaalassa tai laitoshoidossa ovat heikommassa asemassa kuin muut ihmiset, jos nämä tekijät tuomitaankin helpommin tästä hyväksikäytöstä kuin sitten raiskauksesta. Ja tämä oli syy, jonka vuoksi päädyimme vastalauseessa asiantuntijalausuntoihin perustuen esittämään sitä, että tämän hyväksikäyttöpykälän sisältämät tunnusmerkistöt ujutetaan raiskaustunnusmerkistöön sekä seksuaaliseen kajoamiseen, jotta ei käy niin, että nimenomaan näitä heikommassa asemassa olevia henkilöitä vastaan rikkoneet saavat lievemmän rangaistuksen kuin muita vastaan rikkoneet. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Keto-Huovinen.

19.33 Pihla Keto-Huovinen kok: Arvoisa puhemies! Tasa-arvon mallimaana pidetyssä Suomessa korostetaan niin perustuslakiin, ihmisoikeussopimukseen kuin naisen asemaa tähdentäviin kansainvälisiin sopimuksiin viitaten ihmisyyksilöiden vapaan tahdon merkitystä ja aivan erityisesti henkilöiden fyysisen koskemattomuuden suojaa, ja siksi täytyy kyllä ihmetellä, miksi rikosoikeudellisesta moitearvostelusta ei haluta kohottaa muiden Pohjoismaiden tasolle raiskausrikoksista puhuttaessa. Lainvalmistelussa on uhrattu suuri huomio raiskauksen tunnusmerkistön laajentamiselle niin, että rangaistavaa on myös sellainen teko, johon ei ole toisen osapuolen suostumusta, mikä muutoksena on sinänsä kannatettava, mutta olisin toivonut, että huomiota kiinnitetään myös meidän raiskausrangaistusten vaikeasti ymmärrettävään lepsuuteen.

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

Kansainväliset selvitykset ovat osoittaneet, että Suomessa ilmenee paljon naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, mihin viittasin oli aiemmassa puheenvuorossani, ja tilanteen kohentaminen on osoittautunut mutkikkaaksi vyyhdeksi, jonka avaamiseen tarvitaan monitahoista keinovalikoimaa. Rangaistukset eivät siinä suinkaan ole se keskeisin keino vaan ne ovat aina ultima ratio, mutta konkreettisten seuraamusten tason yhteiskuntaan viestimä signaali teon paheksuttavuudesta ei silti saisi jäädä raikausten osalta kokonaan vaille merkitystä, ja useat asiantuntijatkin valiokunnan kuulemisissa viittasivat myöskin tähän.

Rangaistusasteikkoja konkreettisemmän kuvan eri rikosten yhteiskunnallisesta moitearvostelusta välittää tuomioistuinten rangaistuskäytäntö, ja lievä suhtautuminen raiskauksiin kärjistyy, kun verrataan raiskauksen rangaistuksia eräiden muiden rikosten rangaistuksiin, koska saman keskimääräisen rangaistuksen kuin raiskauksesta tekijä saa esimerkiksi välittämällä parisataa grammaa amfetamiinia tai kasvattamalla sata kannabiskasvia.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Aittakumpu.

19.35 Pekka Aittakumpu kesk: Arvoisa puhemies! Olemme tosiaan hyvin tärkeän asian ja hallituksen esityksen äärellä. Seksuaalirikokset ovat eräitä vakavimmista rikostyypeistä. Ne loukkaavat ihmisen intiimeintä koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta ja voivat jättää koko elämän mittaisen jäljen ihmiseen. Erityisesti juuri haavoittuvammassa asemassa olevien lasten ja muiden suojelemiseksi on hyvä, että tämä lakikokonaisuus on nyt meille tuotu. Pidän erityisen tärkeänä sitä, että tässä nyt merkittävästi kovennetaan lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistavuutta.

Nykyisin törkeänä lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä rangaistavat sukupuoliyhteydet ovat jatkossa rangaistavia lapsenraiskauksena, jonka vähimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, ja muut kuin sukupuoliyhteyden käsittävät seksuaaliset teot ovat törkeissä tapauksissa rangaistavia törkeänä seksuaalisena kajoamisena lapseen, jonka vähimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Nykyisin mainittujen tekojen vähimmäisrangaistus on yksi vuosi vankeutta.

Tämä on tietysti, kuten tässä on jo todettu, tärkeä viesti ja signaali siitä, että me emme missään tapauksessa hyväksy minkäänlaista seksuaalista häirintää emmekä seksuaalista kajoamista, emme lapsiin emmekä kehenkään ihmiseen. On ilman muuta niin, että näiden muutosten vaikuttavuutta on tärkeää seurata ja on jatkuvasti oltava hereillä, sillä kun esimerkiksi internetin kautta yhä erilaisia hyväksikäytön muotoja ilmenee, niin lainsäädännönkin täytyy pysyä ajan tasalla.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Meri.

19.37 Leena Meri ps: Arvoisa puhemies! Täsmennän vielä tosiaan, että kannatan Pihla Keto-Huovisen vastalauseen mukaisia muutosesityksiä kaikilta osin. Tuossa ehkä tuli vähän hajanaisesti näitä puheenvuoroja, joten se ei täysin selvästi tullut esille, ja toki se on erittäin hyvä, että tarkennetaan, mitä on esitetty ja mitä kannatettu.

Haluan vielä hieman palata tähän lakialoitteeseen. Minusta me liian vähän puhumme tämäntyyppisistäkin asioista täällä. No ensinnäkin tuo Pihla Keto-Huovisen lakialoite: Edelleen vetoan tässä hallituspuolueiden edustajiin. Tässä äskenenkin puheenvuoro oli hyvä. — Tunnen teidät, Aittakumpu, viisaana ihmisenä ja toivon, että puhutte eduskuntaryhmäsänne tästä, josko voisitte hyväksyä näitä perussuomalaisten, kokoomuksen ja kristillisd-

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

mokraattien esittämiä lakialoitteita, koska väkivaltamateriaalin hallussapidon esimerkiksi lapsen tappamisesta täytyy olla kriminalisoitu. Varmasti ette ole tästä asiasta eri mieltä, joten voisitte sen aivan hyvin hyväksyä, myöskin tämän, että nämä rangaistukset vastaisivat sitä tasoa, jota nyky-yhteiskunnassa voidaan olettaa. — Kuten tuossa edellisessä puheenvuorossani toin esille, monet asiantuntijat ovat näistä rangaistuksista tuoneet kritiikkiä, kuten esimerkiksi naisjärjestö, mitä toin esille.

Vielä haluan muutaman sanan puhua myös siitä, että lähtekää mukaan tähän lakialoitteeseen, joka vastustaa eläinten hyväksikäyttöä. Tämä on niin kummallista, kun meillä tosiaan ei rikoslaissa ole säädetty tätä eläinten seksuaalista hyväksikäyttöä rangaistavaksi kaikilta osin. Se täytyisi kriminalisoida senkin takia, että nämä ihmiset ymmärtäisivät, että he vahingoittavat eläintä ja käyttävät tätä hyväkseen. He näissä lausunnoissa, joita minullekin ovat saattaneet, minut oikein nimeltä mainitsevat jonkinlaiseksi heidän ymmärtämättömäksi vastustajakseen, mutta kysymyshän ei ole siitä, vaan minä ymmärrän oikein hyvin, että he käyttävät eläimiä hyväkseen. He puhuvat muun muassa siitä, että seksi ihmisten kanssa ei voi erota seksistä eläinten välillä, ja he puhuvat tosiaan tuosta, että eläin voi tahtoa asioita, ja he kokevat, että he tekevät eläimelle hyviä asioita. Tästä syystä tämä on ehdottomasti kriminalisoitava, jotta he ymmärtävät, että tämmöistä ei tehdä oikeusvaltiossa nimeltä Suomi, ja tästä syystä myös vetoan teihin. Tämä kriminalisointi oli viime kaudella esillä, mutta se ei edennyt, koska sote-uudistus kaatoi eläinten hyvinvointilain. Asiantuntijakuulemisissa nimenomaan professorit toivat esille, että tämä pitäisi olla rikoslaissa, toisin kuin hallitus nyt sitten haaveilee. Olkaa hyvä, vetoan teihin — esimerkiksi edustaja Aittakumpu — tulkaa näihin mukaan, ja äänestetään Suomi oikeusvaltioksi näissä asioissa. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.

3. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain ja kuluttajansuojaviranomaisten eräistä toimivaltuuksista annetun lain muuttamisesta sekä eräiksi muiksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 14/2022 vp

Toimenpidealoite TPA 5/2020 vp, 8/2022 vp

Valiokunnan mietintö TaVM 16/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 3. asia. Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö TaVM 16/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Yleiskeskustelu, edustaja Grahn-Laasonen.

Keskustelu

19.40 **Sanni Grahn-Laasonen kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Esittelen talousvaliokunnan mietinnön 16/2022 hallituksen esitykseen, joka koskee kuluttajansuojan parantamista.

Esityksen tavoitteena on Euroopan unionin kuluttajansuojasääntöjen täytäntöönpanon valvonnan parantamiseksi ja nykyaikaistamiseksi annetun Euroopan parlamentin ja neu-

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

voston direktiivin, niin kutsutun omnibusdirektiivin, kansallinen täytäntöönpano. Lisäksi tähän hallituksen esitykseen sisältyy myöskin Marinin hallitusohjelman mukaisia kirjauksia toteuttavia elementtejä siitä, että puhelin- ja kotimyyntiä rajoitetaan ja säädellään entistä tiukemmin kuluttajan suojaksi. Tälle on vahvat perusteet, eli puhelinmyynti erityisesti ikääntyneen väestön suuntaan voi olla hyvinkin aggressiivista, ja epäsuosittua se ainakin on. Meillä varmasti kaikilla on siitä kokemuksia, ja tästä on runsaasti kuluttajille tehtyä selvitystä, muun muassa Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvitys vuodelta 2020, jonka mukaan yli 80 prosenttia tähän kyselyyn vastanneista ei pitänyt puhelinmyyntiä mieluisena eikä hyödyllisenä ostotapana ja lähes 75 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että puhelinmyynti häiritsee heidän yksityisyyttään ja että puhelinmyyjät painostavat ostamaan tavaroita ja palveluita. Näin ollen katsomme, että on tarpeen säätää tiukemmin kuluttajan oikeuksista.

Talousvaliokunta pitää siis tätä hallituksen esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä kuitenkin joidenkin muutoksien kera, lähinnä teknisluontoisin muutoksin, ja lisäksi tähän mietintöön sisältyy lausumaehdotus. Yksimielinen mietintö pohjalla.

Omnibusdirektiivin täytäntöönpanossa halutaan kiinnittää huomiota elinkeinonharjoittajan tiedonantovelvollisuuteen ennen koti- ja etämyyntisopimuksen tekoa. Lisäksi esityksessä lisättäisiin säännökset kuluttajan oikeudesta hinnanalennukseen tai vahingonkorvaukseen tilanteissa, joissa elinkeinonharjoittaja on rikkonut tai laiminlyönyt markkinointia tai asiakassuhdetta koskevia säännöksiä. Lisäksi lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan oikeuksista ja velvollisuuksista kuluttajan peruuttaessa digitaalista sisältöä tai palvelua koskevan sopimuksen.

Talousvaliokunta on asiantuntijakuulemisten perusteella todennut, ettei säännösten ehdotettu nopea voimaantulo ilman siirtymäaikaa ole sääntelyn ennakoitavuuden näkökulmasta hyväksyttävää. Tämän antaminen eduskunnalle on viivästynyt runsaasti, ja näin ollen katsomme valiokunnassa, että elinkeinonharjoittajille tulee turvata direktiivissä tarkoitettu puolen vuoden siirtymäaika, ja ehdotamme säännösten voimaantulon ajankohdaksi 1.1.2023. Eli tällainen vastaantulo haluttiin tehdä, koska esitys on viivästynyt hallituksen valmistelun viivästymisen takia.

Talousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan kotimyyntissä on ilmennyt ongelmia, ja erityisesti ovat nousseet esiin remonttisopimukset. Remonttisopimukset ovat usein taloudelliselta arvoltaan suuria, ja niihin liittyvät painostavat myyntimenettelyt ovat kohdistuneet erityisesti ikääntyneisiin ja muihin haavoittuvassa asemassa oleviin kuluttajiin. Valiokunta kannattaa kotimyyntiä koskevan sääntelyn tiukentamista, jolloin kuluttajalla olisi peruuttamisoikeus tilanteessa, jossa sopimus on tehty elinkeinonharjoittajan ilman kuluttajan pyyntöä tekemän kotikäynnin yhteydessä.

Puhelinmyyntisääntelyn tiukentamiseksi esityksessä on ehdotettu kirjallisen vahvistusmenettelyn käyttöönottoa puhelinmyyntissä, eli joka kerta, kun puhelinmyyjä soittaa ja tilaus syntyy, se jatkossa edellyttää vielä jälkikäteistä vahvistusmenettelyä tämän esityksen tultua hyväksytyksi ja astuttua voimaan. Vahvistusmenettelyllä halutaan edesauttaa kuluttajan mahdollisuutta tutustua paremmin saamaansa tarjoukseen ja harkita sopimuksen tekoa. Tästä vahvistusmenettelystä on myöskin kirjattu runsaasti selvennystä tuohon meidän mietintöön, eli erityisesti kiinnitetään huomiota siihen, että tämä vahvistusmenettely voidaan tehdä vaikkapa tekstiviestimenettelyllä. Tästä on tärkeää alan toimijoita ohjeistaa selkeästi, jotta menettelytavat ovat yhtenäisiä ja myöskin kuluttajan suuntaan yksinkertaisia.

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

Talousvaliokunnan mietinnössä on monia muitakin yksityiskohtia, joita en nyt ajanpuutteen vuoksi käy läpi tässä, mutta haluan nostaa esiin sen, että lehtialalla, jolle puhelinmyynti on tärkeä myyntikanava, tämän myötä myynnin väheneminen voi johtaa pahimmillaan sanoma- ja aikakauslehtien määrän vähenemiseen ja sitä kautta tiedonvälityksen monipuolisuuden heikentymiseen, ja tähän kiinnitimme erityistä huomiota. Valiokunnan saamista asiantuntijalausunnoissa on korostettu muun muassa elinvoimaisen median merkitystä yhteiskunnalle. Talousvaliokunta kantaa huolta esityksen vaikutuksista sivistyksellisiin oikeuksiin ja valmiuksiin kohdata hybrdivaikuttamista. Ehdotuksen mukainen sääntely voi mahdollisesti vaikuttaa negatiivisesti sanomalehtien ja aikakauslehtien lukemisen määrään, ja tämän vuoksi valiokunta edellyttää, että sääntelyn vaikutuksia seurataan tarkasti ja että esityksen vastapainoksi turvataan aikakauslehtien ja sanomalehtien asemaa muin keinoin. Erityistä huomiota on kiinnitettävä paikallisten ja alueellisten lehtien toimintaedellytyksiin.

Talousvaliokunnan päätösehdotus yksimielisesti on, että eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen sisältyvät 1., 3. ja 5.—7. lakiehdotuksen, eduskunta hylkää hallituksen esitykseen sisältyvät 2. ja 4. lakiehdotuksen ja hylkää toimenpideoitteen 5/2020 ja toimenpideoitteen 8/2022.

Tähän mietintöön sisältyy seuraava lausumaehdotus, ja hyvin lyhyesti vielä: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee toimia, joilla varmistetaan riippumattoman, moniarvoisen mediakentän toimintaedellytykset ja kilpailukyky Suomessa sekä kansalaisten tasavertaiset mahdollisuudet saada luotettavaa tietoa ja sivistää itseään.”

Tässä tämä kokonaisuus hyvin nopeasti läpikäytynä. — Kiitos, arvoisa puhemies.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 14/2022 vp sisältyvien 1., 3. ja 5.—7. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Eduskunta yhtyi valiokunnan ehdotukseen hallituksen esitykseen HE 14/2022 vp sisältyvien 2. ja 4. lakiehdotuksen hylkäämisestä. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

4. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Saavutettavuuskirjasto Celiasta sekä yleisistä kirjastoista annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 95/2022 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 6/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 4. asia. Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 6/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Risikko.

Keskustelu

19.47 **Paula Risikko kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Saavutettavuuskirjasto Celiasta. Laeilla kumottaisiin

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

Näkövammaisten kirjastosta annettu laki. Lisäksi muutettaisiin yleisistä kirjastoista annettua lakia viraston nimenmuutoksen johdosta.

Ehdotetulla lailla viraston nimi muutettaisiin Saavutettavuuskirjasto Celiaksi. Lailla tarkennettaisiin kirjaston tehtäviä sekä kirjaston roolia saavutettavan julkaisemisen asiantuntijana. Kirjasto toimisi edelleen opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastona. Laissa olisi säännökset kirjaston asemasta, tarkoituksesta, tehtävistä, välitys- ja lainauspalvelun ja neuvonnan maksuttomuudesta asiakkaille sekä yhteistyöstä, johtamisjärjestelmästä ja kirjaston toimielimistä. Lailla säädettäisiin myös kirjaston aineistojen käyttö- ja lainauskiellosta sekä kirjaston oikeudesta antaa kirjaston asiakkaita koskevat käytösäännöt.

Esitys liittyy valtion vuoden 2023 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1. päivä tammikuuta 2023.

Tässä esityksessä siis ehdotetaan säädettäväksi laki Saavutettavuuskirjasto Celiasta, kumottavaksi Näkövammaisten kirjastosta annettu laki ja muutettavaksi yleisistä kirjastoista annetun lain 11 § kirjaston nimenmuutosta koskevilta osin. Viraston nimi ehdotetaan muutettavaksi Saavutettavuuskirjasto Celiaksi.

Ehdotettu laki sisältää säännökset viraston asemasta, tarkoituksesta, organisaatiosta, tehtävistä sekä välitys- ja lainauspalvelun ja neuvonnan maksuttomuudesta asiakkaille.

Nykyiseen lakiin nähden kokonaan uudet säännökset koskevat muun muassa muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä, kirjaston aineistojen käyttö- ja lainauskieltoa sekä kirjaston asiakkaita koskevia käytösäytäntöjä. Ehdotetun lain mukaan Celia edistää palvelujensa avulla näkövammaisten ja muiden lukesteisten henkilöiden yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa. Celian tavoitteena on parantaa lukemisen ja oppimisen edellytyksiä sellaisten ihmisten kohdalla, jotka eivät sairauden tai vamman aiheuttaman lukemisesteen vuoksi voi lukea painettua tekstiä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Celian palvelut vastaavat kirjaston käyttäjien tarpeita eri elämänalueilla, kuten opiskelussa, työelämässä ja vapaa-ajalla, molemmat kansalliskielet huomioon ottaen.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella sivistysvaliokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta ehdottaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 95/2022 vp sisältyvien 1.—2. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

5. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppivelvollisuuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 54/2022 vp

Valiokunnan mietintö SiVM 7/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö SiVM 7/2022 vp. Nyt päätetään

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

lakiehdotusten sisällöstä. — Yleiskeskustelu, valiokunnan puheenjohtaja, edustaja Risikko.

Keskustelu

19.50 Paula Risikko kok (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oppivelvollisuuslakia, perusopetuslakia, lukiolakia, ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia, tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettua lakia, vapaasta sivistystyöstä annettua lakia sekä valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annettua lakia. Laki liittyy pääministeri Marinin hallituksen hallitusohjelman mukaisen oppivelvollisuuden laajentamisen toimeenpanon yhteydessä havaittuihin lainsäädännön tarkennustarpeisiin.

Esityksessä ehdotetaan tarkennettavaksi oppivelvollisuuslain soveltamisalaa rajaamalla soveltamisalan ulkopuolelle Suomessa opiskelutarkoituksessa opiskelevat, laajennettavaksi 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisten mahdollisuuksia suorittaa oppivelvollisuutta lasten perusopetuksessa, tarkennettavaksi opiskelupaikan osoittamista koskevaa sääntelyä, säädettäväksi oikeus oppivelvollisuuslain mukaisiin majoitus- ja matkakorvauksiin koskemaan myös ajallisesti pitkää koulumatkaa, laajennettavaksi ohjaus- ja valvontavastuussa olevan asuinkunnan tiedonsaantioikeuksia sekä tehtäväksi oppivelvollisuuslakiin eräitä muita teknisluonteisia tarkennuksia.

Koulutusta koskevilla lailla ehdotetaan säädettäväksi opiskelijan eronneeksi katsomisesta tilanteesta, jossa oppivelvollisuuden suorittaminen on keskeytetty toistaiseksi. Ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös opintonsa aloittavan oppivelvollisen erityisen tuen tarpeen arvioinnista perusopetuksessa tehdyn erityisen tuen säännöksen pohjalta. Vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin lisättäisiin säännös oppivelvollisille suunnatun koulutuksen rahoituksen yhteydessä oppilaitoksen ylläpitäjälle myönnettävästä oppimateriaalilisästä. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetussa laissa tarkennettaisiin eräitä oppivelvollisuusrekisterin ylläpitoon liittyviä säännöksiä sekä lisättäisiin opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan kirjatun ammatillisen koulutuksen opetuksen ja ohjauksen tuntimäärän tallentamisvelvoite. Lisäksi tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös mahdollisuudesta järjestää kyseistä koulutusta valtionosuusrahoitteisena työvoimakoulutuksena. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8. tätä vuotta.

Tämän esityksen tavoitteena on selkeyttää oppivelvollisuuslain säännöksiä toimeenpanossa havaittujen epäkohtien perusteella. Tavoitteena on, että jokaiselle oppivelvolliselle löytyy tarkoituksenmukainen koulutusmuoto ja opiskelupaikka oppivelvollisuuden suorittamiseksi. Lisäksi tavoitteena on tukea oppivelvollisuuden suorittamismahdollisuuksia, koulutuspolun jatkuvuutta ja toisen asteen tutkinnon suorittamista.

Eduskunta on oppivelvollisuuslain käsittelyn yhteydessä hyväksynyt sivistysvaliokunnan mietinnön pohjalta useita lausumia. Nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys vastaa muun muassa lausumaan, jossa edellytetään hallituksen seuraavan ja arvioivan oppivelvollisuus uudistuksen toimeenpanoa ja vaikutuksia laajasti ja ryhtyvän tarvittaviin toimiin mahdollisten epäkohtien korjaamiseksi. Sivistysvaliokunta pitää hyvänä sitä, että havaittuihin lainsäädännön korjaustarpeisiin ja puutteisiin on reagoitu nopeasti. Perustuslakivaliokunta on antanut asiasta lausuntonsa ja ottanut lausunnossaan kantaa oppivelvollisuus-

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

den henkilölliseen ulottuvuuteen, eronneeksi katsomista koskevaan sääntelyyn sekä oppivelvollisuuslain tietojen saantia koskevaan pykälään. Sivistysvaliokunta käsittelee perustuslakivaliokunnan lausuntoon sisältyviä näkemyksiä asiakohdittain jäljempänä tässä mietinnössä.

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää hallituksen esitystä tarpeellisena ja kannatettavana. Sivistysvaliokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä muutamin huomautuksin ja muutosehdotuksin. Me käsittelemme täällä mietinnössä opiskelutarkoituksessa Suomeen tulevien alaikäisten oppivelvollisuuskäsitettä, eronneeksi katsomista koskevaa sääntelyä ja 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisten opiskelua. Me käsittelemme myöskin opiskelupaikan osoittamista vaativaan erityiseen tukeen oikeutetuille. Me kirjoitamme täällä myöskin majoitus- ja matkakorvauksista ja tiedonsaantioikeuksista ja oppimateriaalillisestä nimenomaan kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun koulutuksen rahoituksessa.

Ja sitten toteamme seurannasta, että valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus jatkaa oppivelvollisuus uudistuksen toimeenpanon ja vaikutusten seurantaa ja arviointia sekä ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin mahdollisten epäkohtien korjaamiseksi. Valiokunta korostaa edelleen myös oppivelvollisuus uudistukseen varatun rahoituksen riittävyyden seurantaa ja toimenpiteisiin ryhtymistä, mikäli rahoitus havaitaan riittämättömäksi. Teimme siis aika monia muutoksia täällä.

Ja sitten vielä yksi lausumaehdotus, jonka tässä vielä luen: ”Eduskunta edellyttää, että 17 vuotta täyttäneillä tulee olla mahdollisuus jäädä lasten perusopetuksen puolelle 18-vuotiaaksi saakka, jos se nähdään lapsen kannalta parhaana ratkaisuna, ja että ehdotetun sääntelyn vaikutuksia 17 vuotta täyttäneiden oppivelvollisten asemaan seurataan tarkasti ja ryhdytään mahdollisesti tarvittaviin lisätoimenpiteisiin lapsen edun ensisijaisuuden toteutumisen varmistamiseksi.”

Tämä lausuma lähti siitä, että on tapahtunut sellaisia tilanteita, että oppilas, joka on 17 vuotta täyttänyt, ja hänelle ei kuitenkaan ole tullut ne kaikki valmiudet, niin hänet on sitten siirretty toiseen kouluun. Kuitenkin me katsoimme, että olisi niin tärkeää, että lapsi voisi jäädä lasten perusopetuksen puolelle ihan 18-vuotiaaksi saakka, eli saisi jäädä siihen samaan kouluun, jos se on hänen etunsa kannalta parempi. On nimittäin tapauksia, että nämä nuoret on siirretty sitten toiseen kouluun jatkamaan sitä oppivelvollisuutta, sitä lasten perusopetukseen kuuluvaa oppivelvollisuutta, ja se ei ole tarkoituksenmukaista ihan kaikille, ja siksi tässä nyt vähän patistamme kouluja arvioimaan sitä tarkemmin näillä. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Ollikainen.

19.57 Mikko Ollikainen r: Ärade talman, arvoisa puhemies! Tosiaan on kyse tästä oppivelvollisuuden isosta kokonaisuudesta, ja tässä tulee varmaan olemaan jonkun verran korjattavaa, kuten yleensä on, kun on isosta uudistuksesta kyse. Tämä on sellainen ensimmäinen korjaussarja, joka tehtiin, ja yksimielisesti tämä nyt sitten päätettiin sivistysvaliokunnassa.

Det handlar alltså om en korrigeringsomgång kring den förlängda läroplikten, och eftersom det handlar om en väldigt stor helhet är det bra att korrigera vissa saker. Från vår sida i mitt parti har vi lyft upp några saker: Bland annat ersättningen för rese- och övernattnings-

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

kosnader har tidigare gällt enbart över en gräns på 100 kilometer, men här har vi också plockat med en tre timmars gräns, och det gäller framför allt dem som bor i skärgården, som har väldigt långa avstånd. De berörs ju också och de ska också få en ersättning för det, så det är väldigt viktigt.

Här finns också tydliga linjedragningar för hur det ska göras med elever som behöver särskilt stöd för sin utbildningsplats. Sedan finns också en ändring av folkhögskolornas materialtillägg, och det är en väldigt viktig sak.

Det som vi också hade uppe i ett tidigare skede och som vi har jobbat med gäller internat för gymnasieutbildningen. Vi vet ju att det finns internat i yrkesutbildningen, men speciellt idrottsgymnasierna där man har internat — tre stycken i Finland — har inte funnits inom ramen för det första studieåret. Här har vi fått in en skrivning i lagen kring att man ska utreda möjligheten för att gymnasieelever också ska behandlas likvärdigt där det finns internat, speciellt sådana där man har ett idrottsgymnasium där det egentligen handlar om att man kommer ganska långt ifrån för att utöva en idrott där förutsättningarna för att idrotta är speciella och man därför har internat.

Tosiaan asuntoloista on myös teksti, että sitä selvitetään erityislukioiden kohdalla, esimerkiksi urheilulukioiden kohdalla. Se löytyy kanssa tästä tekstistä, ja se on minusta nyt todella hieno ja hyvä asia.

Tosiaan meillä on lausumaehdotus, että eduskunta edellyttää, että 17 vuotta täyttäneellä tulee olla mahdollisuus jäädä lasten perusopetuksen puolelle 18-vuotiaaksi saakka, jos se nähdään lapsen kannalta parhaana ratkaisuna. Tämä on mielestäni todella hieno ja hyvä asia, ja tätä tulee kyllä painottaa.

Sitten vielä mainitsin tuossa toisella kotimaisella, että tämä majoitus- ja matkakorvaus tulee koskemaan myös ajallisesti pitkää matkaa, ja se on tärkeää. Tämä koskee varsinkin niitä, jotka asuvat saaristossa, ja on hyvä asia, että tämä otettiin mukaan lakiin. — Kiitos.

Puhemies Matti Vanhanen: Edustaja Risikko.

20.00 Paula Risikko kok: Arvoisa puhemies! Toden totta, aivan niin kuin tuossa edustaja Ollikainen totesi, täällä tuli hyvin monia sellaisia tärkeitä muutoksia, mitä nyt tehtiin. Pidän erittäin tärkeänä, niin kuin koko valiokuntakin, että oppivelvollisuuden pidentämiseen liittyvän lainsäädännön toimeenpanoa ja sitä, mitkä ne vaikutukset ovat, seurataan edelleen hyvin vakavasti, erityisesti rahoituksen riittävyyttä. Siitähän me ei olla vielä saatu oikeastansa mitään tutkittua tietoa, miten rahoitus on riittänyt, mutta se, mikä on kantautunut tuolta kouluista, niin esimerkiksi lukioissa ne rahoitukset, joita valtio on antanut, eivät todellakaan riitä. Siellä on siis monia miljoonia mennyt enemmän rahaa kuin on arvioitu silloin alun perin valtionosuuksina.

Kaiken kaikkiaan lukiokoulutus on muutenkin ollut vaikeassa tilanteessa, koska sieltä on puuttunut kaiken kaikkiaan se sata miljoonaa euroa, mutta tämä on vielä pahentanut lukion rahoitusta. Eli kunnat joutuvat omasta pussistaan sitten niitä rahoja etsimään. Totta kai kunnat ovat siihen suostuneet, koska lukio on hyvin tärkeä nuorille, mutta sitten pitää muistaa se, että tulevina vuosina, kun sosiaali- ja terveydenhuolto siirtyy aluehallintoon ja siellä sitten jäävät koulutus ja elinvoimatoiminnot kuntien perustoiminnoiksi sitten jatkossa, niin on vaara, että se rahoitus on entistäkin tiukempaa. Tietenkin kun eri alueilla väki

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

vähenee, niin siitäkin syystä on todella kiinnitettävä huomiota tähän, miten rahat riittävät tähän, että oppivelvollisuus, kun se on maksutonta, vie aika paljon rahaa.

Sitten samanaikaisesti meillä on todella suuria ongelmia meidän nuorilla ja lapsilla. Meille kantautuu koko ajan tieto siitä, että pahoinvointi on lisääntynyt ja suuria hyvinvointiongelmia on.

Me olemme valiokunnassa ottaneet kantaa siihen, että hyvinvoinnin ja oppimisen pitää kulkea käsi kädessä ja molempiin pitää satsata. — Kiitos.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 54/2022 vp sisältyvien 1.—7. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

6. Hallituksen esitys eduskunnalle Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentäväksi lainsäädännöksi

Hallituksen esitys HE 35/2021 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 14/2022 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 14/2022 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä. — Keskustelu, edustaja Zyskowitz.

Keskustelu

20.03 **Ben Zyskowitz kok:** Arvoisa herra puhemies! Olen usein arvostellut eduskunnan perustuslakivaliokunnan ylikireitä tulkintoja meidän perustuslaistamme tai kansainvälisistä sopimuksista. Ymmärrän hyvin, että nämä perustuslakitulkinnat eivät ole yhtä kiinnostavia asioita politiikan agendalla kuin monet muut, mutta toivoisin kuitenkin, että näistäkin kysymyksistä jaksettaisiin kiinnostua ja että näitä asioita harrastaisivat muutkin kuin pieni perustuslakikysymyksiin erikoistuneiden asiantuntijoiden joukko.

Nyt meillä, herra puhemies, on esillä hallintovaliokunnan mietintö Schengenin tietojärjestelmän käyttöä koskevia asetuksia täydentäväksi lainsäädännöksi, jossa valiokunnan mietinnön liitteenä on kaksikin perustuslakivaliokunnan tästä asiasta antamaa lausuntoa, jotka merkitsevät niin ylikireätä tulkintaa tietosuojasta ja yksityisyyden suojasta, ettei tässä oikein tiedä, itkeäkö vaiko nauraa. Pakko kysyä: milloin tämä hulluus loppuu? Siis milloin loppuu se, että Suomessa — toisin kuin muissa oikeuskulttuureiltaan Suomeen rinnastettavissa maissa, joita koskevat samat kansainväliset sopimukset ja joiden perustuslaeissa suojataan samoja oikeushyviä kuin Suomessa — tulkitaan näitä sopimuksia ja näitä perustuslakipykälä selvästi kireämmin kuin muissa oikeuskulttuuriimme rinnastettavissa maissa?

Nämä perustuslakivaliokunnan tässä yhteydessä esittämät tulkinnat ovat niin uskomattomia — jos ei olisi kyse vakavasta asiasta, voisi sanoa, että niin naurettavia — että tässä puheenvuorossani tulen siteeraamaan eräitä kohtia suoraan hallintovaliokunnan yksimieli-

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

sestä mietinnöstä. Toinen syy näihin lainauksiin on luonnollisesti se, että tässä on kyse niin monimutkaisesta asiasta, että on turvallisempaa turvautua suoriin lainauksiin valiokunnan mietinnöstä kuin pyrkiä avaamaan kaikkia näitä nyt puheeksi otettavia asioita omin sanoin.

Mistä tässä on kyse? Lyhyesti sanottuna kyse on siitä, että EU:ssa on valmisteilla asetus, joka koskee koko Schengenin tietojärjestelmää ja jossa tavoitteena on se, että kun annetaan näitä SIS-kuulutuksia, niin niihin voidaan sisällyttää myös biometrisiä tunnisteita, eli käytännössä ymmärtääkseni sormenjälkiä, jotta paremmin voidaan esimerkiksi rikollisia saada kiinni, rikoksia estää ja rikollisia saada rangaistusvastuun piiriin ja asianmukaisten seuraamusten piiriin. Siis tästä on kyse tässä asiassa, noin hyvin simppelellä sanottuna.

Siteeraanpa nyt suoraan valiokunnan mietinnön sivulta 11 samaa asiaa: ”Samalla valiokunta kuitenkin toteaa, että uusien SIS-asetusten tavoitteena on tehostaa terrorismin ja vakavan rikollisuuden torjuntaa, varmistaa turvallisuuden korkea taso kaikkialla EU:ssa sekä edistää muuttoliikkeen hallintaa.” Tästä on siis kyse, kun nyt säädetään näistä SIS-kuulutuksista asetuksella, ja tällä asetuksella, siis EU:n asetuksella, pyritään edistämään näitä nyt puheena olleita tavoitteita. Vielä erikseen tähän sitaatin perään valiokunta toteaa kannattavansa näitä tavoitteita — hyvä.

Nyt kuitenkin ongelma on se, että Suomessa, Suomen perustuslakivaliokunnassa ja perustuslakivaliokunnan aikaisempien lausuntojen pohjalta Suomen hallituksessa, tulkitaan näitä sormenjälkitietoja ja niiden käyttömahdollisuutta laajemmin — mikähän olisi oikea sana? — siis tulkitaan näitten käyttömahdollisuutta kireämmin kuin muissa Schengenmaissa. Siis rajoitetaan näiden sormenjälkitietojen käyttämistä laajemmin kuin muissa maissa eli tulkitaan tiukemmin. Meniköhän tämä nyt ymmärrettävästi sanotuksi? [Puhe-mies: Kyllä!] — Ja osoituksena tästä siteeraan kohta valiokunnan yksimielistä mietintöä.

Oleellinen sana on ”saatavilla” olevat. Siis sellaisia sormenjälkiä saa käyttää, jotka ovat saatavilla. Ja mitä tämän asetuksen tekijät — EU-komissio, EU — tästä saatavilla olemisesta tulkitsevat: ”Valiokunnan käytettävissä olevan tiedon mukaan komissio ei ole ottanut virallisesti kantaa Suomen tulkintaan uusien SIS-asetusten osalta.” Siis Suomi tietysti tulkitsee hyvin ahtaasti: saatavilla ei ole näitä, eikä näitä, eikä näitä, koska meidän lainsäädäntö kieltää niitten käyttämistä tiettyihin tarkoituksiin. Siis ne ovat fyysisesti saatavilla, mutta meidän lakiemme valossa, siten kuin perustuslaki niitä tulkitsee, ne eivät ole saatavilla. ”Saadun selvityksen mukaan komission tulkintaa ”saatavilla” olevista tiedoista on kuitenkin käsitelty SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 76 artiklassa ja SIS-rajatarkastusasetuksen 62 artiklassa tarkoitettujen komiteoiden yhteisessä kokouksessa joulukuussa 21. Komission kokouksessa ilmaiseman kannan mukaan kansallisen lainsäädännön ei tulisi rajoittaa” — siis kansallisen lainsäädännön ei tulisi rajoittaa — ”saatavilla olevien sormenjälkitietojen luovuttamista SIS-järjestelmään. Valiokunnan saamassa komission aineistossa todetaan, että johdanto-osan kappaleista käy ilmi, että lainsäätäjän tarkoituksena oli varmistaa, että sormenjälkitiedot tallennetaan SIS-kuulutuksiin mahdollisimman laajasti.” Tämä on siis valiokunnan mietinnön yksimielistä tekstiä.

Ja kun tässä puhutaan ”lainsäätäjistä”, niin ei tarkoiteta siis Suomen lainsäätäjää, eduskuntaa ja hallitustamme, vaan tarkoitetaan EU-tason lainsäätäjää. Nämä EU-asetukset ovat suomalaista ja muiden jäsenmaiden lainsäätäjää sitovia, mutta kun tässä on tämä ”saatavilla”-sana, niin sitten voidaan eri jäsenmaissa eri tavoin tulkita, mitkä sormenjälkitiedot ovat saatavilla, ja Suomessa tietysti kansallisella lainsäädännöllä rajoitetaan näiden sormenjälkien käyttämistä, siis näissä kuulutuksissa, joiden kuulutusten tarkoitus siis on vahvistaa turvallisuutta Schengen-alueella, saada rikollisia kiinni, estää haavoittuvassa ase-

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

massa olevien ihmisten kuljettaminen vastoin heidän tahtoaan muihin maihin ja niin edelleen. Eli tässä lainaamassani kohdassa käy ilmi, että unionissa — ainakin komissiossa, ainakin tässä komiteoiden yhteisessä kokouksessa joulukuussa 21 — lähdettiin siitä, että näiden sormenjälkien tulisi olla mahdollisimman laajasti käytettävissä, ja jokainenhan ymmärtää tämän ihan arkijärjellä, koska jos laitetaan vain nimi ja syntymäaika, niin on hirveän paljon vaikeampi tunnistaa, onko kyse oikeasta henkilöstä verrattuna siihen, että laitetaan sormenjäljet.

No, kun tässä nyt kerrottiin, mitä EU tarkoitti, niin sitten kysymys kuuluu, että kun Suomi estää näiden käyttämistä, hyvin laajasti estää eli tulkitsee kireästi, niin estävätkö muut Schengen-maat? Ja tähän vastataan valiokunnan mietinnön sivulla 11: ”Sisäministeriö on valiokunnan pyynnöstä selvittänyt vielä kyselyin, estääkö jossakin muussa EU-jäsenvaltiossa kuin Suomessa kansallinen lainsäädäntö maahanmuuttohallinnon kansallisiin tietokantoihin tallennettujen biometrinen tietojen käyttämisen SIS-asetusten mukaisissa maahantulokieltokuulutuksissa ja palauttamiskuulutuksissa.” Eli tässä on kyse tietyistä SIS-kuulutuksista, jotka liittyvät ulkomaalaisvalvontaan, eli siitä, kun joku on saanut Suomesta maahantulokiellon koko Schengen-alueelle, niin voidaanko näissä kuulutuksissa käyttää sormenjälkiä, jotta tunnistetaan tuolla jossain muualla Schengen-alueella tavattu ulkomaalainen, jonka kohdalla epäillään, että hänellä ei ole oikeutta olla Schengen-alueella. Ja mitä valiokunta on saanut tietää sisäministeriön kautta? ”Tiedossa ei ole sellaista toista jäsenvaltiota,” — siis tiedossa ei ole sellaista toista jäsenvaltiota, mutta sitten se kuitenkin jatkuu: ”mutta varmistettua ajantasaista tietoa käsittelyrajoituksista ei ole saatu kaikista jäsenvaltioista.” Eli niistä muista jäsenvaltioista ja niistä Schengen-alueen muista valtioista, joista on saatu tietoa siitä, estääkö kansallinen lainsäädäntö tässä ulkomaalaisvalvonnassa näiden ulkomaalais-sormenjälkien käyttämisen ja estyykö siten sen seurauksena näiden käyttäminen SIS-kuulutuksissa muissa jäsenvaltioissa kuin Suomessa, valiokunnan tieton on, että ei esty. Siis missään muussa jäsenmaassa kuin Suomessa ei valiokunnan saaman tiedon mukaan ole tällä tavoin kireästi tulkitsemalla estetty näissä maahantulokieltokuulutuksissa ja palauttamiskuulutuksissa käyttämästä maahanmuuttohallinnon kansallisiin tietokantoihin tallennettuja biometrisiä tietoja SIS-asetuksissa.

Eli suomeksi sanottuna: Kun ulkomaalaisen sormenjäljet Suomessa ovat ulkomaalaishallinnon rekistereissä ja sitten annetaan tähän liittyvä, siis ulkomaalaisvalvontaan Schengen-alueella liittyvä, SIS-kuulutus, niin muissa maissa siihen saadaan laittaa tietysti nämä sormenjäljet, mutta, kappas vaan, Suomessa perustuslaki muka — sanon ”muka”, koska en alkuunkaan hyväksy tätä tulkintaa — estää tämän.

No, missä siis ei Suomen mukaan saa käyttää näitä — tai miksi, kysytään mieluummin näin: miksi me emme saa laittaa näihin Schengen-alueelle tulevaan maahanmuuttoon liittyviin ja alueelle saapumiskieltoihin liittyviin kuulutuksiin näitä sormenjälkiä?

Tämän problematiikan valiokunta avaa mietinnön sivulla 21, ja esitänpä pitkän sitaatin:

”Ulkomaalaislain nojalla kerätyt tiedot poliisin rekisterissä: Valiokunnan saamassa selvityksessä on korostettu tarvetta luovuttaa ulkomaalaislain 131 §:ssä tarkoitettuja biometrisiä tietoja maahantulo- ja palauttamiskuulutuksiin.” Siis me ollaan saatu selvitystä, että näitä pitäisi voida luovuttaa. ”Tietojen luovuttaminen on kuitenkin hallituksen esityksessä arvioitu käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteen valossa mahdottomaksi.” Siis käyttötarkoitussidonnaisuuden periaate, joka tässä on nostettu tämmöiseen epäjumalan asemaan, tarkoittaa sitä, että tietoja ei saa käyttää muuhun käyttötarkoitukseen kuin siihen, mihin ne

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

on kerätty. Mutta tässähän nämä tiedot on kerätty ulkomaalaisvalvontaan, niin miksei niitä saa käyttää toisessa maassa tapahtuvaan ulkomaalaisvalvontaan?

Tähän valiokunta vastaa seuraavasti: ”Tietojen alkuperäinen käyttötarkoitus vastaisi ulkomaalaislain 131 §:n 1 momentissa säädettyjä käsittelytarkoituksia, mutta koska SIS-järjestelmään tallennettuihin tietoihin voidaan SIS-asetusten perusteella tehdä hakuja myös rikostorjuntaa varten, tietojen käyttömahdollisuus laajenisi erityisesti vakavien rikosten osalta sellaisiin rikoksiin, joilla ei ole perustuslakivaliokunnan edellyttämää kiinteää yhteyttä tietojen alkuperäiseen ulkomaalaislain mukaiseen käsittelytarkoitukseen.” Eli miksi emme saa antaa näitä sormenjälkiä, jotka on otettu ulkomaalaisvalvontaa varten? Miksi emme tämän käyttötarkoitussidonnaisuusperiaatteen mukaisesti saa antaa niitä toiselle maalle, jotta se voisi käyttää niitä ulkomaalaisvalvontaan, jotta joku sellainen, joka on saanut maahantulokiellon Schengen-alueelle, voisi jäädä kiinni, kun sormenjälkiä vertailaan? No siksi emme voi, kun on se vaara, että tämä toinen maa käyttää näitä sormenjälkiä myös vakavien rikosten torjuntaan.

Haluatteko, että luen uudestaan tämän kohdan? Tämähän tuntuu niin uskomattomalta, että voisin ymmärtää, jos täällä haluttaisiin, että luen uudestaan — mutta kukaan ei näköjään halua. Siis me emme voi antaa näitä sormenjälkiä, koska on olemassa se vaara, että tämä toinen maa käyttää näitä sormenjälkiä vakavien rikosten torjuntaan, selvittämiseen, rosvojen kiinni saamiseen, rosvojen saattamiseen vastuuseen tekemistään hirvittävästä rikoksista. Siksi me emme voi antaa. Tällainen on muka meidän perustuslaki. Pitäisikö tässä nyt itkeä vai nauraa? Tämähän on aivan järjetöntä.

Lopuksi, herra puhemies, esimerkki, mihin nämä meidän Suomen tulkinnot johtavat: Näissä SIS-kuulutuksissa ei ole pelkästään kyse rikollisten kiinni saamisesta ja rikosvastuuseen vetämisestä, vaan kyse on esimerkiksi siitä, että jotain haavoittuvassa asemassa olevaa henkilöä, suomalaista ihmistä tai Suomessa olevaa ihmistä, lähdetäisiin viemään Euroopan läpi, vaikkapa Afrikkaan nuorta tyttöä, jotta hänen sukuelimensä siellä silvottaisiin. Hallitus lähti siitä, että tällaisessakaan tilanteessa ei voitaisi antaa tämän tytön sormenjälkiä, jotka helpottaisivat tämän kauhistuttavan teon estämistä joissakin tilanteissa. Miksi hallitus lähti tästä, ettei voitaisi edes tässä tilanteessa antaa tämän tytön sormenjälkiä, jotka meillä täällä Suomessa ovat? Miksi hallitus lähti tästä? No siksi, kun hallituksen esityksessä katsottiin, että Suomen perustuslakivaliokunnan omaksumat tulkinnot tästä käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteesta tarkoittavat, että ei voida käyttää, kun eihän näitä sormenjälkiä oltu tietysti otettu sitä varten, että estetään sukuelinten silpominen, ja hallitus esitti, että ei voida käyttää.

No, hallintovaliokunnassa olimme tietysti sitä mieltä, että haavoittuvassa asemassa olevaa ihmistä, jota viedään silvottavaksi tai ihmiskaupan uhriksi, koskevia sormenjälkiä hänen pelastamiseksi, auttamiseksi tietysti pitäisi voida käyttää. Ja niinpä perustuslakivaliokunta muutti doktriiniaan. Eivät nämä ole Jumalan sanaa. Se muutti doktriiniaan, ja vastoin hallituksen esitystä se laajensi tulkintaa niin, että saa käyttää niitä sormenjälkiä, jotka on otettu tästä haavoittuvassa asemassa olevasta henkilöstä, jota ollaan viemässä tuolla pitkin Eurooppaa, jotta hänelle tehdään pahaa. Mutta hallintovaliokunta ei tyytynyt tähän, vaan hallintovaliokunta oli sitä mieltä, että tämän ihmisen pelastamista helpottaisi se, jos myös sen toisen ihmisen, yleensä aikuisen, joka vie tätä uhriksi joutunutta ihmistä, sormenjäljet voitaisiin laittaa SIS-kuulutukseen. Se helpottaisi tämän tekeillä olevan rikoksen tai kauhistuttavan menettelyn estämistä.

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

Mutta mitä tältä osin totesi perustuslakivaliokunta suuressa viisaudessaan? Huom. Kun puhun perustuslakivaliokunnasta, tarkoitan tietysti perustuslakivaliokunnan kuuntelemia akateemisia asiantuntijoita, koska ei kai kukaan kuvittele, että perustuslakivaliokunnan jäsenet pystyisivät tai heillä olisi mitään mahdollisuuksia sukeltaa tähän problematiikkaan niin syvälle kuin näillä valiokunnan käyttämällä asiantuntijoilla on mahdollisuus. Mitä perustuslakivaliokunta sanoi tästä? Sivu 24: ”Asiantuntijakuulemisessa turvallisuusviranomaiset ovat pitäneet ulkomaalaislain 131 §:n nojalla poliisin rekisteriin tallennettujen biometrinen tietojen käyttöä rikostorjuntatarkoituksiin tarpeellisenä.” Tämä 131 § on ulkomaalaisista otetuista sormenjäljistä. Sitten tulee: ”Perustuslakivaliokunnan säätämisyjärjestystä koskeva huomautus tarkoittaa kuitenkin käytännössä sitä, ettei tässä yhteydessä ole mahdollista säätää kyseisten tietojen käyttämisestä SIS-kuulutuksiin edes silloin, kun esimerkiksi lasta kuljettava henkilö on syyllistynyt tai hänen epäillään syyllistyneen esimerkiksi lapsikaappaukseen tai törkeään ihmiskauppaan, jonka uhrista on tehty SIS-poliisiyhteistyöasetuksen 32 artiklan mukainen kadonneita ja haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä koskeva kuulutus.”

Voiko tämä olla totta? Hallintovaliokunta haluaisi auttaa tätä uhria, haluaisi, että sen lisäksi, että perustuslakivaliokunta nyt muutti doktriiniaan siltä osin, että jos tämän haavoittuvassa asemassa olevan uhrin sormenjäljet löytyvät täältä ulkomaalaisrekisteristä, ne voidaan laittaa eteenpäin — tämän lisäksi, jotta tätä uhria voitaisiin auttaa ja hänet pelastaa tällaiselta mahdolliselta hirvittävältä teolta tai joutumiselta ihmiskaupan uhriksi, joka on myös hirvittävää — myös tämän saattajana olevan henkilön sormenjäljet esimerkiksi silloin, kun lasta kuljettava henkilö on syyllistynyt tai hänen epäillään syyllistyneen esimerkiksi lapsikaappaukseen tai törkeään ihmiskauppaan, voitaisiin antaa. Siis ihmisestä, joka on syyllistynyt tai jonka epäillään syyllistyneen esimerkiksi lapsikaappaukseen tai törkeään ihmiskauppaan, perustuslakivaliokunta kuitenkin sanoi, että näin ei voida toimia, eikä sanonut sitä muuten vain, vaan se oli säätämisyjärjestysehtona, että jos te menette, hallintovaliokunta, näin säätämään, niin se on vastoin Suomen perustuslakia. No, tietystikään hallintovaliokunta ei silloin voinut näin säätää.

On se hienoa, että meillä on tällainen perustuslakitulkinta, joka tällä tavoin suojaa ihmisten tärkeimpiä perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia. Perustuslakivaliokunta kyllä — ja tässä ymmärtääkseni edustaja Vestman on tehnyt tosi hyvää työtä perustuslakivaliokunnassa —, ja se pitää rehellisesti sanoa, antoi sen verran periksi, että perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että mikäli tällainen laajennus valmisteltaisiin huolellisesti hallituksessa ja otettaisiin kaikki näkökohdat ja vaikutusarviot huomioon hyvin perusteellisesti, niin silloin ehkä saattaisi olla niin, että perustuslakivaliokunta voisi hyväksyä jopa tässä tarkoitettujen kuljettajien tai saattajien sormenjälkien käyttämisen. Mutta perustuslakivaliokunta nimenomaan totesi, että hallintovaliokunta itse ei saa tätä tehdä vaan se pitää tehdä hallituksessa.

Kuten sanoin: milloin tämä hulluus loppuu?

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 35/2021 vp sisältyvien 1.—3. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Eduskunta hyväksyi valiokunnan mietinnössä ehdotetun uuden, 4. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

Pöytäkirja PTK 78/2022 vp

7. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi positiivisesta luottotietorekisteristä ja siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 22/2022 vp

Valiokunnan mietintö TaVM 17/2022 vp

Mietinnön pöydällepano

Mietintö pantiin pöydälle 22.6.2022 pidettävään täysistuntoon.

8. Seuraava täysistunto

Eduskunnan seuraava täysistunto on keskiviikkona 22.6.2022 klo 14.00. Täysistunto lopetettiin klo 20.28.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Maija-Leena Paavola